

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра «Економіка підприємства»

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри ЕПР

_____ д.е.н., проф. В.М. Хобта
(підпис)

«__» _____ 2021 р.

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

бакалавра

на тему: «ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ»

Виконав: студент 4-го курсу, групи АПУ-17

спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»

Точилова А.Ю.

(підпис)

Керівник: завідувач кафедри ЕПР, д.е.н., проф. Хобта В.М.

(підпис)

Рецензент:

(підпис)

*Засвідчую, що у цій випускній кваліфікаційній
роботі немає запозичень з праць інших
авторів без відповідних посилань*

Студент _____
(підпис)

Покровськ – 2021 р.

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
Факультет економіки та менеджменту
Кафедра «Економіка підприємства»
Освітній ступінь «бакалавр»
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Завідувач кафедри ЕПР
_____ /В.М. Хобта/
«__» _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ

НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Точиловій Анні Юріївні

1. Тема роботи: «Організація діяльності органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації», керівник роботи д.е.н., проф. В.М. Хобта, затверджені наказом по університету від «19» квітня 2021 р. № 175.

2. Строк подання студентом роботи – «31» травня 2021 р.

3. Вихідні дані до роботи:

Робота ґрунтується на підставі нормативно-правових актів з регулювання процесу децентралізації, за основу взяті офіційні статистичні матеріали Державної служби статистики України, аналітичні матеріали Міністерства економіки України, статутні документи органів державної влади, матеріали науково-практичних конференцій, довідкові дані інформаційних ресурсів мережі Інтернет.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки:

1. Теоретичні основи організації діяльності органів місцевого управління;
2. Аналіз процесу децентралізації місцевого управління в Україні;
3. Рекомендації з розширення можливостей органів місцевого самоврядування в процесі реформи децентралізації.

5. Перелік графічного матеріалу: демонстраційний матеріал на __ аркушах формату А4.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
I-III	Хобта В.М., зав. кафедри ЕПР		
Нормо-контроль	Хобта В.М., зав. кафедри ЕПР		

7. Дата видачі завдання – «19» квітня 2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Дослідження теоретичних основ організації діяльності органів місцевого управління	01.04.2021	
2	Моніторинг процесів децентралізації органів місцевого управління у країні	19.04.2021	
3	Рекомендації з поширення можливостей органів місцевого самоврядування в процесі реформи децентралізації	10.05.2021	
4	Оформлення випускної кваліфікаційної роботи	24.05.2021	
5	Рецензування та представлення роботи до захисту	31.05.2021	

Студент _____ А.Ю. Точилова
(підпис)

Керівник роботи _____ д.е.н., проф. В.М. Хобта
(підпис)

АНОТАЦІЯ

Точилова А.Ю. «Організація діяльності органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації»/ випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеню «бакалавр» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». – ДВНЗ ДонНТУ, Покровськ, 2021.

В роботі уточнено сутність та основні завдання органів місцевого самоврядування виходячи з основних положень нормативно-правової бази. Проведено моніторинг результатів і проблем, що відбуваються у процесі децентралізації. Розглянуто питання державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту, окреслено проблемні питання та запропоновано шляхи їх вирішення. Враховуючи відкриття нових можливостей для місцевих бюджетів, обґрунтовані напрямки і розроблено рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування.

Ключові слова: регіональний розвиток, публічна влада, ефективність, місцевий бюджет, децентралізація, спорт, місцеве самоврядування, соціально-економічний розвиток, фінансування

Список публікацій здобувача:

1. Точилова А.Ю., Хобта В.М. Актуальні проблеми сучасної економіки та підприємництва: Всеукраїнська наукова конференція, присвячена 100-річчю ДонНТУ (м. Покровськ, 24 березня 2021 року), Покровськ, 2021. С.200-206.

З М І С Т

ВСТУП.....	3
1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО УПРАВЛІННЯ	5
1.1 Сутність та основні завдання органів місцевого управління	5
1.2 Функції місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку регіонів	9
1.3 Регулювання питань державної політики у сфері фізичної культури та спорту	17
2. ПОШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО УПРАВЛІННЯ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ	24
2.1. Моніторинг нормативно-правового забезпечення процесу децентралізації	24
2.2 Результати і проблеми процесу децентралізації та регіоналізації управління	27
2.3 Організація діяльності з розвитку сфери фізичної культури і спорту в Донецькій області	34
3 РЕКОМЕНДАЦІЇ З ТРАНСФОРМАЦІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	42
3.1 Розширення можливостей фінансування розвитку громад	42
3.2 Шляхи забезпечення розвитку сфери фізичної культури та спорту в Донецькій області.....	48
ВИСНОВКИ	58
Список використаних джерел	61
Додаток А. Сертифікат конференції «Актуальні проблеми сучасної економіки та підприємництва»	66
Додаток Б. Перелік зауважень щодо оформлення кваліфікаційної роботи	67

ВСТУП

Стратегічним напрямом інституційних перетворень в Україні є трансформація існуючої системи публічної влади, зокрема на регіональному рівні, з метою її наближення до стандартів європейських країн. Реформа децентралізації, яка здійснюється у країні, спрямовує діяльність органів місцевого самоврядування на розширення самостійності, забезпечення високої результативності використання ресурсів, якими володіють громади міст, сіл та селищ. Відбувається складний процес перерозподілу функцій і повноважень від центрального управління на місцевий рівень. Тому, зазначені зміни супроводжуються проблемними питаннями і пошуком оптимальних підходів в організації місцевої влади. Це потребує вивчення та аналізу результатів і проблем процесу децентралізації.

Питаннями проведення реформи, організації передумов особливостей, проблем та пріоритетів регіонального розвитку в Україні займалися представники провідних шкіл регіональної економіки, серед яких дослідники Демченко Т.М., Деркач М.І., Грищенко І.М., Кириленко О.П., Кудряшов В.П., Чугунов І.Я.

Мета кваліфікаційної роботи - поглиблення теоретичних положень та удосконалення практичних рекомендацій з організації процесів у діяльності органів місцевого управління в умовах децентралізації.

Для досягнення мети поставлено і вирішено наступні завдання:

розгляд основних завдань і функцій органів місцевого управління;

аналіз функцій місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку регіонів;

уточнення складових процесу регулювання державної політики у сфері фізичної культури та спорту;

моніторинг нормативно-правового забезпечення процесів децентралізації місцевого управління;

оцінка результатів і проблем процесу децентралізації;

аналіз діяльності з розвитку сфери фізичної культури і спорту в області;
розробка рекомендацій з розширення можливостей фінансування розвитку громад;

визначення шляхів забезпечення розвитку сфери фізичної культури та спорту в Донецькій області.

Об'єктом дослідження є процес організації діяльності органів місцевого управління в умовах децентралізації.

Предмет дослідження - науково-практичні підходи, принципи та методи до перерозподілу функцій між органами влади різного рівня.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти з питань соціально-економічного розвитку України, аналітичні матеріали Міністерства економіки України, статистичні матеріали Державної служби статистики України, періодичні видання та інтернет-ресурси.

Наукові результати полягають у поглибленні теоретичних основ та розробці рекомендацій щодо трансформації органів місцевого самоврядування в процесі реформи децентралізації.

Для вирішення поставлених завдань було застосовано наступні методи: історичний метод наукового пізнання, який забезпечив проведення аналізу законодавчого регулювання відносин; метод аналізу та синтезу для розкриття сутності процесів реформування; метод систематизації та класифікації для вивчення функцій місцевого самоврядування, метод індексного аналізу для порівняння показників та динаміки їх змін.

Структура і обсяг випускної кваліфікаційної роботи складались зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 48 найменувань. Основний зміст роботи викладено на 65 сторінках, містить 21 рисунок та 9 таблиць.

1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО УПРАВЛІННЯ

1.1 Сутність та основні завдання органів місцевого управління

Протягом останнього часу системні потрясіння, які відчуваються на собі в регіонах України впродовж тривалого часу, нові виклики, кризові ситуації, які відбуваються, спонукають до пошуку нових шляхів щодо перспективного і збалансованого розвитку регіонів; вирішення певних проблемних питань окремих територій (у т. ч. мономіст, віддалених та гірських територій). Це спонукає центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування своєчасно розв'язувати поточні проблеми регіонального розвитку, а також формувати довгострокові стратегічні цілі.

Як зазначено в Конституції України місцеве управління представлено органами місцевого самоврядування, які вважаються виборними та іншими органами територіальних громад, що уповноважені вирішувати питання місцевого рівня.

Згідно із законодавством місцевим самоврядуванням держава надає можливість і спосіб для жителів громади об'єднатись у сільську, селищну або міську громаду, які здатні вирішувати питання у своїй громаді на підставі Конституції і законів України. Місцеве самоврядування реалізується громадами сіл, селищ, міст завдяки сільським, селищним, міським радам та їх виконавчим органам, які відстоюють локальних інтереси місцевих жителів.

Вивченням розвитку місцевого управління займались такі науковці О.Батанов, П.Біленчук, В.Борденюк, І.Грищенко, М.Деркач, О.Ігнатенко, А.Коваленко, М.Корнієнко, В.Кравченко,, В.Мамонова, О.Лебединська, В.Пархоменко, та ін.

Робота органів місцевого самоврядування регламентована Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні». Основні завдання поставлені перед місцевим самоврядуванням наведені на рисунку. 1.1.

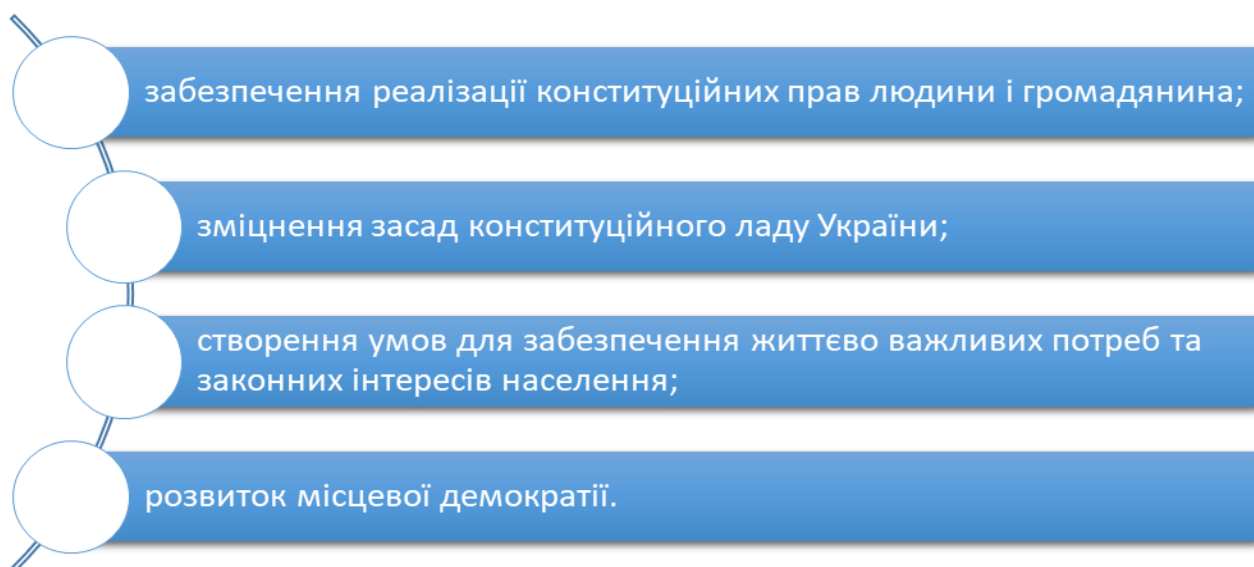

Рисунок 1.1 - Основні завдання місцевого самоврядування

Зазначені завдання мають комплексний характер і їх основою є пріоритет прав і свобод громадян, владні інституції орієнтовані на забезпечення цих прав. Найважливіші функції місцевого самоврядування включають наведені на рисунку 1.2.

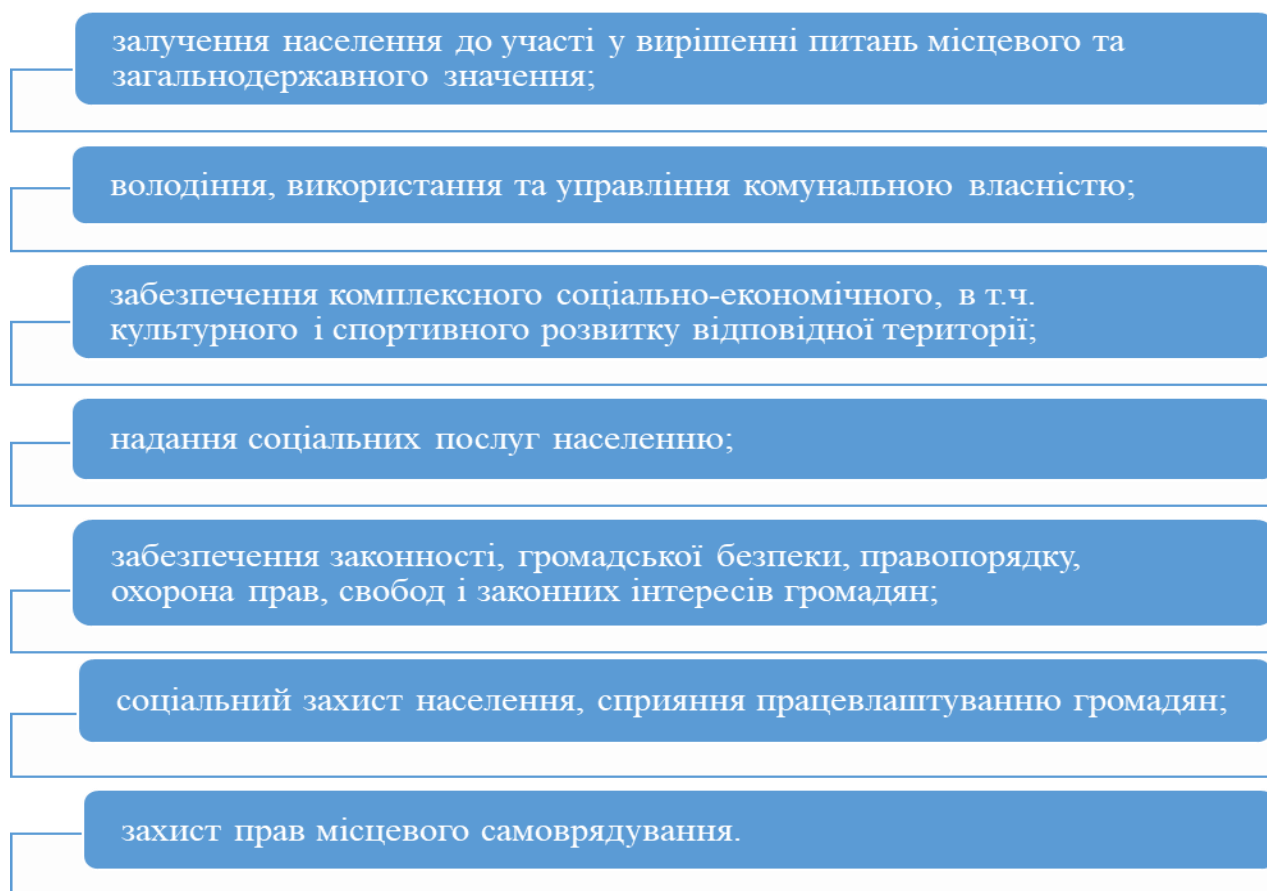

Рисунок 1.2 - Основні функції місцевого самоврядування

Цими завданнями визначаються функції місцевого управління, які зумовлюють основні напрямки здійснення діяльності територіальних громад з вирішення поставлених завдань.

Таким чином, представлений спектр функцій, що здійснюються місцевим управлінням, різноманітний та охоплює майже усі сфери життєдіяльності суспільства.

Слід відзначити, що різні автори в своїх дослідженнях використовують розвиток названих узагальнених функцій та здійснюють їх доповнення. Так, Батанов О.В. пропонує класифікувати функції місцевого самоврядування за наступними критеріями [2, с.396-397]:

1) об'єктами і предметами відносин, тобто певними напрямками і сферами суспільного життя. Спираючись на ці сфери і можливо виділити відповідні функції місцевого самоврядування (економічні, політичні, соціальні, культурні, екологічні).

2) суб'єктами системи місцевого самоврядування (суб'єкти місцевого самоврядування в цілому, окремі територіальні громади як первинні суб'єкти, місцеві ради як представницьких органи, сільські, селищні, міські голови у якості головних посадових осіб територіальних громад, виконавчі органи місцевих рад);

3) територіально-просторовими рівнями здійснення місцевого самоврядування (рівень територіальних громад сіл і селищ, рівень територіальних громад міст, регіональний рівень;

4) засобами і методами здійснення муніципальної діяльності (інформаційні функції, територіальні, бюджетно-фінансові, матеріально-технічні, контрольні, функції планування та розробки місцевих програм розвитку).

Проведений моніторинг функцій надає можливість сприймати місцеве самоврядування як складну систему взаємопов'язаних дій і процесів, що відбуваються у суспільстві.

За даними багатьох сучасних науковців, які вивчали функції місцевого самоврядування, підкреслюється така риса, як системність. Так, на думку Борденюка В.І., самоврядування є характерним явищем, яке притаманне спільноті, де вибудовуються управлінські процеси [3].

Мамонова В.В. зазначає, що місцеве самоврядування за своєю природою є самостійним системним компонентом публічного управління, виступає політичною і організаційною структурою для забезпечення життєдіяльності території відповідно до встановлених держстандартів [17, с. 342].

З цим погоджується також Ігнатенко О.С., який констатує, що одна з притаманних властивостей місцевого самоврядування полягає у тому, що воно здійснює свою діяльність як система або механізм, завдяки яким територіальні громади застосовують функції та здійснюють повноваження місцевого самоврядування безпосередньо або через виконавчі органи місцевого самоврядування.

На думку Мадьярової А.В., місцеве самоврядування являє собою той рівень місцевої влади, що знаходиться найближче до жителів території і обирається ними. Саме на цьому рівні вирішуються питання задоволення ключових життєвих потреб населення громади [18].

Класифікація функцій за різними ознаками дозволяє врахувати специфіку об'єктів, їх територіальний рівень та можливості. Таким чином, система місцевого самоврядування життєво важлива і достатньо широкопрофільна. Також, важливо дотримання чіткості і якості функцій, що здійснюються.

Для забезпечення реалізації функцій і самостійного вирішення існуючих проблем місцевих жителів вони потребують відповідних фінансових ресурсів. Це здійснюється шляхом формування місцевих бюджетів. Задоволення життєвих інтересів залежить від управління на місцях. Акумуляування відповідних місцевих коштів є однією з ключових функцій органів місцевого самоврядування.

1.2 Функції місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку регіонів

Місцеві фінанси потрібні для того, щоб задовольняти потреби населення територіальних громад. Для цього формується відповідний бюджет, який є планом утворення і використання фінансових ресурсів для забезпечення реалізації функцій, що здійснюються органами державної влади та органами місцевого самоврядування країни [4].

Місцеві бюджети в контексті економічної категорії демонструють грошові відносини, які виникають між місцевими владними органами та отримувачами, які використовуються для розвитку регіонів. Місцеві бюджети фіксують фінансову самостійність органів місцевої влади, яка визначається як їх незалежність від державних органів влади у прийнятті відповідних рішень щодо існуючих місцевих проблем і забезпечують їх вирішення необхідними коштами [19, с. 139], що передбачено Конституцією України [12, ст. 140] та Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» [28].

В Україні, згідно з Бюджетним кодексом [4, ст. 5], місцевими визнаються: бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети, бюджети районів у містах та бюджети місцевого самоврядування (бюджети громад міст, сіл, селищ чи їх об'єднань).

Місцеві бюджети самостійні і за ними закріплюються відповідні джерела доходів. Право визначати напрями використання цих коштів, виражається у затвердженні місцевих бюджетів відповідно до законодавства України. Одним з ключових завдань громад є якісне формування місцевих бюджетів. Одна з їх найважливіших функцій полягає у ресурсному забезпеченні потреб жителів громад.

Фінансова самостійність органів місцевого самоврядування надає їм певні права, які передбачені у Законі України «Про місцеве самоврядування», основні з яких зображено на рисунку 1.3.

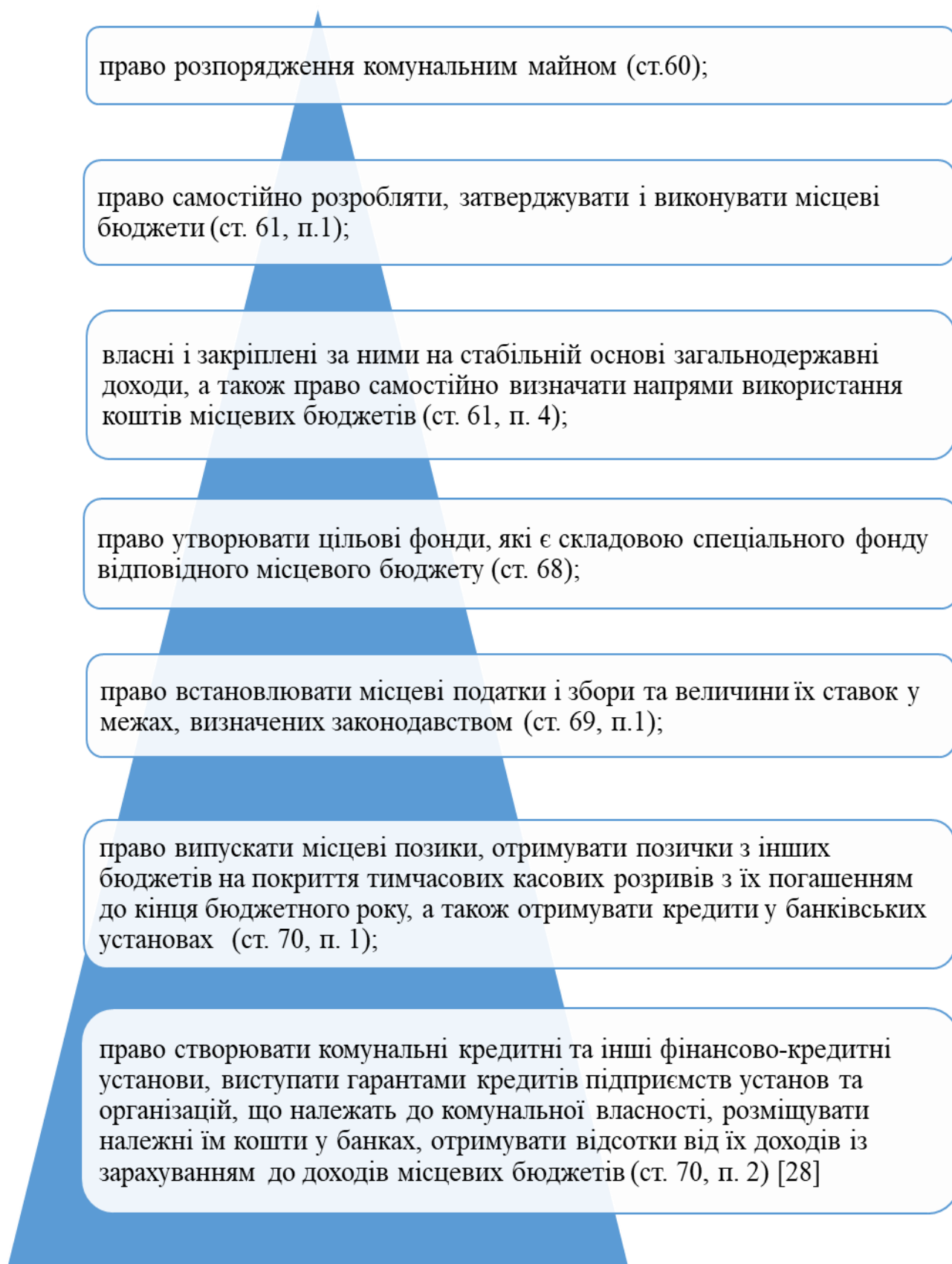

Рисунок 1.3 - Права, надані органам місцевого самоврядування, відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування»

Бюджети територіальних громад регламентуються згідно із зазначеним Законом та затвердженим планом формування територій громад, отримують прямі відносини з держбюджетом. На сьогоднішній день у цьому вже досягнуто певних результатів реформування бюджетних відносин (рисунок 1.4).

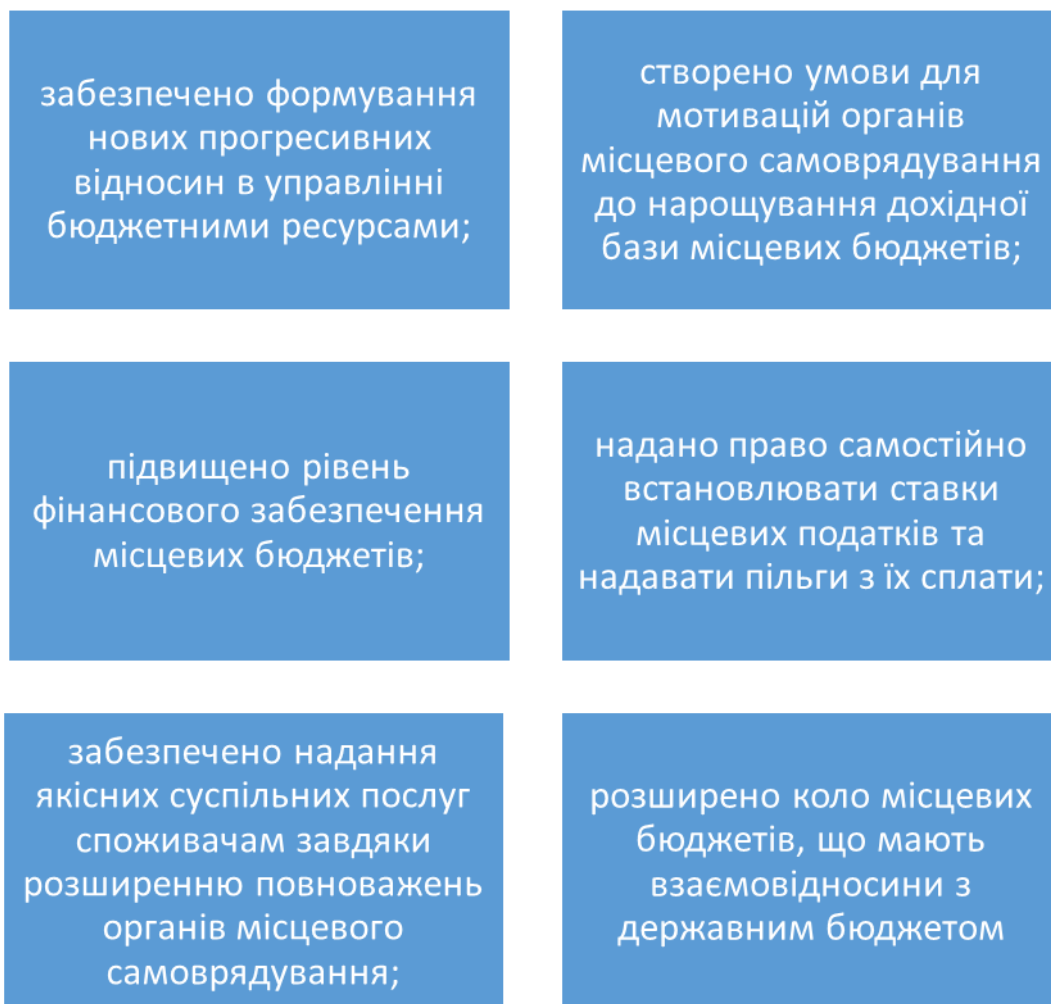

Рисунок 1.4 - Результати реформування міжбюджетних відносин

В результаті забезпечено виконання одного з найважливіших напрямків реформи міжбюджетних відносин – перехід від триступеневої до двоступеневої бюджетної системи.

Раніше прямі міжбюджетні відносини розподілялись за трьома рівнями:

- 1) обласний бюджет
- 2) бюджети міст обласного значення та районні бюджети
- 3) бюджети сіл, селищ, міст районного значення.

На сьогодні міжбюджетні відносини розподіляються за двома рівнями:

- 1) обласний бюджет
- 2) бюджети територіальних громад і районні бюджети.

Оновлена система бюджетного регулювання стала нововведенням у фінансовому секторі розвитку громад. Таким чином, на законодавчому рівні сформовано підґрунтя для вирішення питання бюджетної незалежності, що перекликається з основним завданням реформування місцевого самоврядування.

Водночас сьогодні із запровадженням напрацьованого повністю подолати соціально-економічні труднощі не вдається. Останнім часом проблема стабілізації фінансової і економічної системи країни стає предметом суперечок і дискусій. Аналіз міжбюджетних відносин та місцевих фінансів свідчить про існування певних недоліків, що впливають на ситуацію, таких як постійне зростання рівня інфляції, дефіциту коштів для реалізації проектів розвитку, подолання кризових явищ, високий рівень корупції, недостатній рівень професіоналізму і підготовленості фінансових фахівців громад в цьому питанні.

У бюджеті відображена діяльність, що складається з двох частин: доходів і видатків.

Доходи бюджету представляють собою податкові та інші надходження, які передбачені законодавством України, представлені на рисунку 1.5.

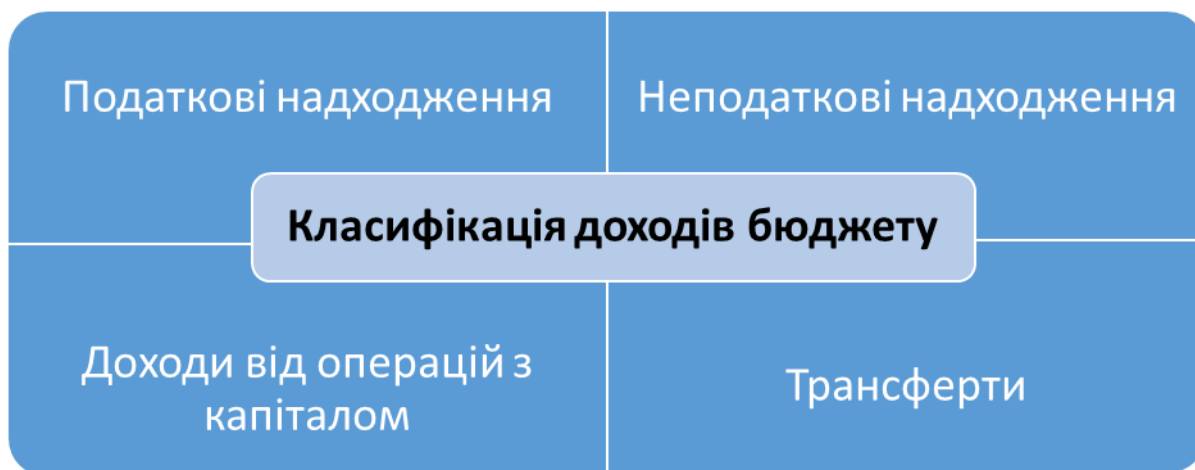

Рисунок 1.5 - Класифікація доходів бюджету

Бюджетним і Податковим кодексами, а також законами України щодо оподаткування встановлено, що до податкових надходжень включені загальнодержавні та місцеві податки і збори.

Основні неподаткові надходження складаються з доходів від діяльності, адміністративних зборів та ін.

Доходами від операцій з капіталом є доходи від продажу основних фондів, державних запасів і резервів, землі.

Трансфертами вважаються кошти, що отримані від інших органів влади, органів місцевої влади, інших країн та/або міжнародних організацій-донорів без їх повернення (субвенції і дотації). Види цих трансфертів та підходи до надання різних видів субвенцій регламентуються Бюджетним кодексом України.

Таким чином, доходи до місцевих бюджетів є фінансовим інструментом місцевого самоврядування. Реформа децентралізації дозволила збільшити частину доходів, але одночасно розширила коло необхідних витрат, обумовлених життям територіальних громад.

Коштами, що спрямовуються для реалізації програм і заходів, передбаченими відповідним бюджетом є видатки бюджету. Призначення цих коштів встановлюються за рішенням місцевої ради. Видаткова частина бюджету складається із двох складових частин: загального і спеціального фондів. Як це представлено на таблиці 1.6, порівняно із планом, затвердженим на 2020 рік, виконання місцевих бюджетів склало 98,2 %, у т.ч.: за загальним фондом 98,6 %, по спеціального фонду 97,3 %.

Таблиця 1.6 - Обсяги надходження до місцевих бюджетів

Показники	Загальний фонд			Спеціальний фонд			РАЗОМ		
	план	факт	відхилення	план	факт	відхилення	план	факт	відхилення
Власні доходи	293,2	290,1	98,9%	22,4	21,2	94,6%	315,6	311,3	98,6%
Трансферти з державного бюджету	137,1	135,9	99,1%	27,6	24,3	88,0%	164,7	160,2	97,3%
Разом	430,3	426,0	99,0%	50,0	45,5	91,0%	480,3	471,5	98,2%

За даними державної статистики протягом 2020 року 471,5 млрд. грн. надійшли до місцевих бюджетів країни у тому числі: за доходами загального фонду 426,0 млрд. грн., по спеціальному 45,5 млрд. грн.

У 2020 році бюджети місцевого значення отримували 53 різновиди субвенцій з бюджету країни (у 2019 було 42 види субвенцій). Щороку спостерігається стійка тенденція до постійного збільшення обсягу та кількості таких субвенцій, які спрямовуються з бюджету держави на місця.

Якнайбільша частина доходів у розрізі загального фонду серед інших областей країни зосереджена у місті Києві (понад 16 % загального обсягу). Згідно показників Міністерства фінансів України найбільший бюджет на 2021 рік у міста Києва: доходи – 60,4 мільярдів гривень, витрати – 57,79 мільярдів гривень.

На рисунку 1.7 представлено структуру доходів в бюджет міста Київ.

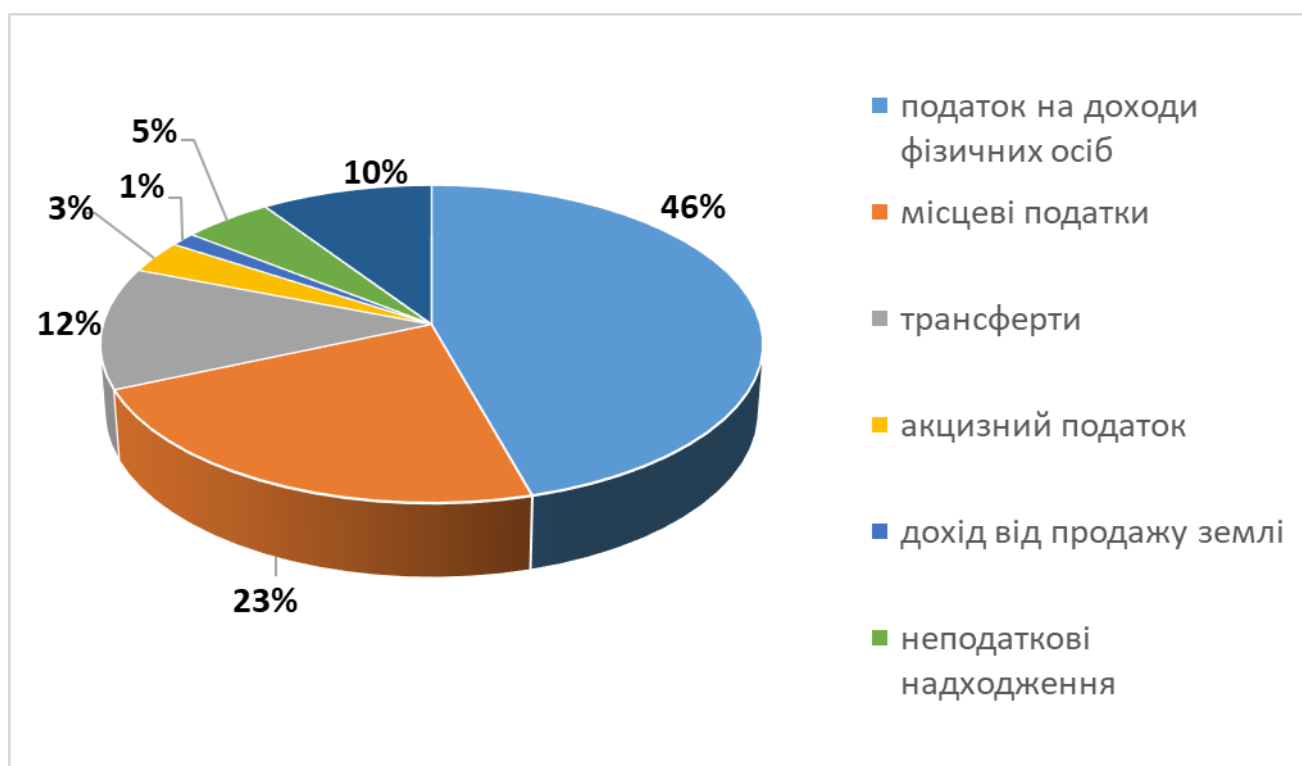
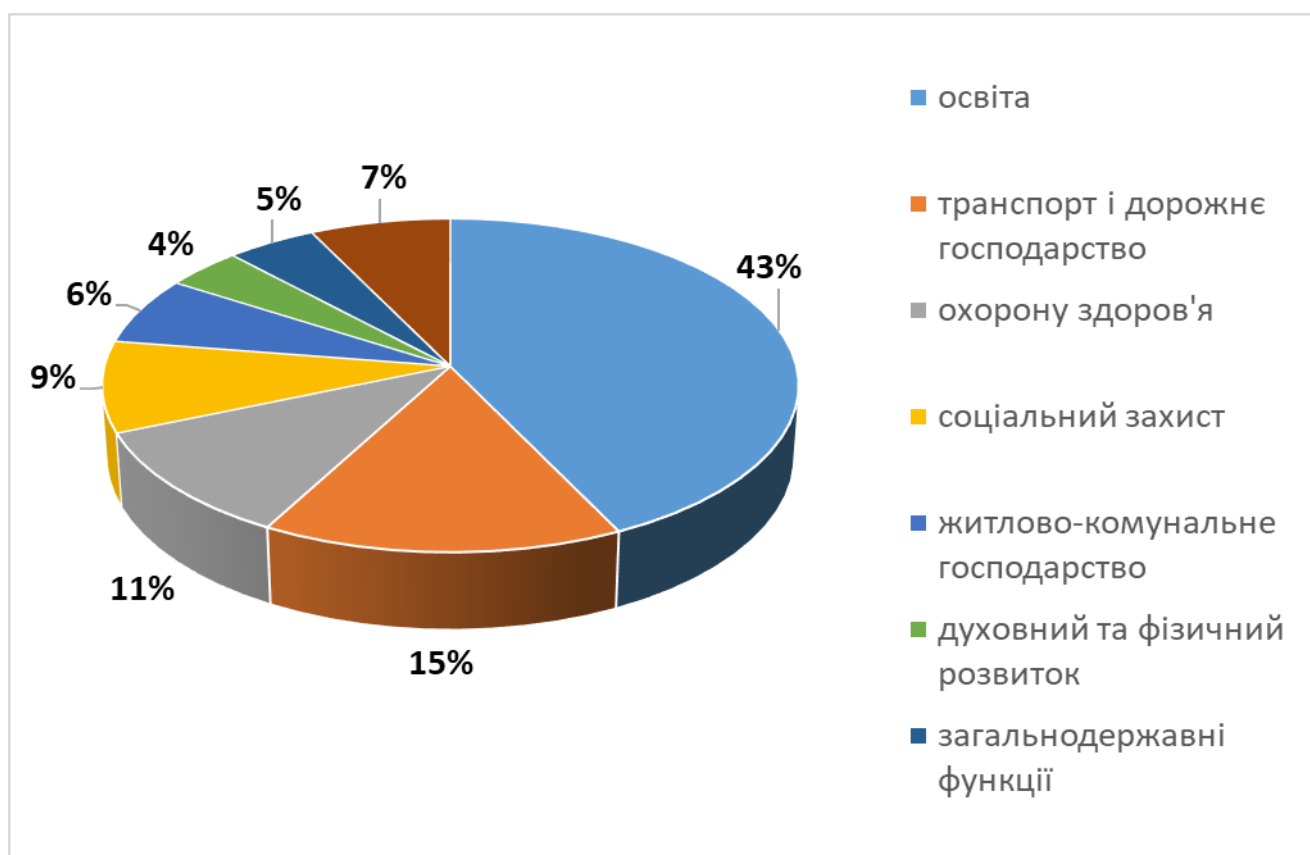

Рисунок 1.7 - Структура доходів бюджету міста Київ

Так, місцева влада планує отримати власні доходи за рахунок таких надходжень, а саме: 27,6 мільярдів гривень - податок з доходів фізичних осіб, що є найбільшим джерелом доходів і складає 46 % всіх надходжень, місцевих податків –13,8 мільярдів гривень (тобто 23%), трансфертів – 7,5 мільярдів

гривень, акцизного податку – 2 мільярдів гривень, коштів від реалізації землі – близько 850 млн. грн., неподаткові надходження – 3 мільярдів гривень, інші надходження – 5,7 мільярдів гривень.

Як представлено на рисуюнок 1.8, основна частина витрат бюджету припадає на освіту, а саме: 24,7 мільярда гривень, дороги і транспорт 8,7 мільярдів гривень, охорону здоров'я близько 6,2 млрд грн, соціальний захист 5,1 мільярдів гривень, житлово-комунальне господарство біля 3,8 мільярдів гривень. На культуру і спорт передбачено 2,3 мільярдів гривень.

Рисуюнок 1.8 - Структура видатків бюджету міста Київ

В цілому, у 2020 році у напрямках витрат, передбачених місцевими бюджетами, найзначніша частка видатків випадає на оплаті праці – 206,7 мільярдів гривень, або є 43,2 % від інших. Розглядаючи капітальні видатки можна відзначити, що у минулому році їх проведено в обсязі 98,6 мільярдів гривень, що становить трохи більше 20 % загального бюджетного ресурсу. За моніторингу Рахункової палати України, у підсумку 2020 року за рахунок бюджетних коштів на місцях було направлено 10,3 мільярда гривень на

заходи, пов'язані з подоланням наслідків, спричинених COVID-19, що складає 2,2 % від загальної кількості бюджетних коштів на місцях. Фінансування на духовного розвитку і спорту дорівнювали майже 22 мільярди гривень, що представляє 4,6 % загального обсягу. Слід зазначити, що цей показник порівняно з 2019 роком на 0,3 мільярда гривень та/або на 1,4 % збільшений.

Загалом в Україні надзвичайно обмеженим є обсяг коштів для фінансування розвитку місцевої інфраструктури (28 євро на 1 людину щороку), що в Європі вважається завданням громад. Для порівняння, у Словаччині цей показник складає 192, а у Польщі – 305 євро.

Під час проведення реформування місцевого управління і пошуку інноваційних підходів до розвитку регіонального рівня для нашої країни корисним є досвід Польщі. Зміни, що відбулись у Польщі, децентралізували структуру держави керуючись принципом субсидіарності, коли існуючі проблеми мають вирішуватися на місцях і бути і у компетенції місцевих органів влади. Надбанням побідних перетворень стало збільшення кола питань, що входять до відання місцевих владних інституцій, зміцнення відповідної ресурсної бази та їх укрупнення адміністративно-територіальному сенсі.

Однак на сьогодні органи місцевого самоврядування у нашій країні неспроможні ефективно виконувати свої функції, що пов'язано з багатьма чинниками, зокрема нестачею коштів, зумовленою відсутністю активності самої громади. Певна обмеженість у місцевих ресурсах не дає стратегічних можливостей органам влади вкладати кошти у розвиток сучасної місцевої інфраструктури, інвестувати оновлення основних фондів комунальних підприємств та перспективні кластери громади.

Таким чином, видатки за рахунок коштів місцевих бюджетів займають особливе місце в економічному і соціальному розвитку нашого суспільства. Напрямки видатків місцевих бюджетів характерно відображають їх соціальну спрямованість. Це обумовлюється виконанням місцевими органами влади суспільних функцій таких, як освітня діяльність, охорона здоров'я, культурне

життя, фізкультурно-спортивні, соціальні послуги, направлених на підвищення якості життя населення. Доходи місцевих бюджетів є реальним дієвим інструментом для подальшого сталого місцевого розвитку і самодостатності, але обмеженість коштів не дає можливості вкладати кошти у розвиток громади. Хоч і сформовано законодавчу базу, все ж таки залишаються питання, що негативно впливають на ситуацію.

1.3 Регулювання питань державної політики у сфері фізичної культури та спорту

В умовах соціально-економічної трансформації Україна чітко дотримується державної політики підтримки розвитку фізичної культури та спорту. У європейській спільноті, як і у більшості світу, особливо останнім часом, усвідомлюється вагома роль фізичної культури та спорту. Подекуди це стає національною ідеєю і соціальним фактором, що покликаний надати сприяння формуванню здорового співтовариства та укріпленню державності. Фізична культура та спорт тісно взаємопов'язана з іншими сферами суспільного життя країни, навіть іноді в політичному також. Спорт відіграє значну роль для інших сфер життя, наприклад, охорони здоров'я, позитивно впливаючи на фізичний стан людини, знімає певну частину навантаження на цю і без того проблемну сферу. Лише завдяки ефективному державному управлінню можливо сприяти створенню умов для ведення здорового способу життя широких верств населення, покращення їх фізичної підготовки, тим самим збереженню здоров'я. Система фізкультурно-спортивної діяльності так чи інакше представлена на всіх управлінських рівнях.

За дослідженнями вчених, здоров'я людини залежить від: стану медицини – на 10%, впливу екологічних чинників – на 20-25 %, генетичних чинників – на 20%, умов і способу життя – на 50%. Звідси випливає, що основним завданням державної політики у сфері фізичної культури та спорту є створення умов для забезпечення здорового способу життя

українського суспільства. Тож зазначений напрям є пріоритетним серед інших функцій держави.

Реалізація державної політики у сфері фізичної культури і спорту неможлива без координації дій усіх гілок влади: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, в межах своїх повноважень, як це зображено на рисунку 1.9 Верховна Рада України, як єдиний орган законодавчої влади, забезпечує створення основ нормативно-правової бази розвитку фізичної культури і спорту.

Рисунок 1.9 - Структура органів державної влади

Розглядаючи виконавчу владу, то на всіх рівнях, починаючи з державного, присутні завдання, що забезпечують розвиток сфери на відповідній території.

Так, державна політика сфери фізичної культури і спорту ґрунтується на таких ключових засадах:

фізкультура і спорт – пріоритетний напрям у гуманітарній політиці держави;

важливий фактор розвитку особистостей та формування традицій здорового способу життя;

рівність прав і можливостей громадян у сфері фізкультури та спорту;

високі морально-етичні цінності фізкультури та спорту;

гуманістична роль і спрямованість загальнолюдських цінностей та рівності;

безпечність занять фізкультурою та спортом, учасників та глядачів спортивно-масових заходів;

підтримка громадських діяльності спортивного спрямування;

гідні умови для правового і соціального захисту суб'єктів сфери фізкультури та спорту;

доступність та якість спортивних послуг, в т.ч. для осіб з інвалідністю; заохочення благодійницької справи;

орієнтування на сучасні міжнародні стандарти;

формування патріотичних почуттів та позитивного іміджу держави у міжнародній спільноті.

Розроблення і впровадження заходів з розвитку фізкультури і спорту, як складника державної соціальної політики, відноситься до соціальної функції держави. Забезпечення її безпосереднього формування та реалізації покладається на відповідний центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту за сприяння відповідно інших органів влади та органів місцевого самоврядування.

Міністерство молоді та спорту України (Мінмолодьспорт) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Мінмолодьспорт є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у молодіжній сфері, сферах фізичної культури і спорту, національно-патріотичного виховання.

Згідно із затвердженим Положенням, Мінмолодьспорт виконує цілий спектр різноманітних функцій (їх 89) [36]. За підсумками проведеного аналізу цих функцій, можливо виділити наступні визначні і ключові, а саме:

організація проведення чемпіонатів України з видів спорту, визнаних в Україні, інших всеукраїнських та міжнародних спортивних заходів, забезпечення участі національних збірних команд з видів спорту в міжнародних спортивних змаганнях;

сприяння розвитку видів спорту у країні;

здійснення аналітичної діяльності, визначення існуючих тенденцій, розробка проектів державних програм розвитку і забезпечення їх реалізації;

узагальнення практики застосування законодавства та подання пропозицій щодо внесення змін та доповнень;

надання державної підтримки громадським об'єднанням фізкультурно-спортивної спрямованості, залучення їх до виконання державних програм і заходів;

організація здійснення контролю якості спортивних послуг;

участь у реалізації інвестиційної політики у сфері;

проведення державної спортивної лотереї;

підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації кадрів для сфери, визначення пріоритетних напрямів наукових досліджень і проведення науково-дослідної роботи у цій сфері;

інформаційна діяльність;

забезпечення розвитку спортивної медицини, запобігання використанню допінгу в спорті, реалізація антидопінгових програм;

здійснення функцій з управління об'єктами державної власності;

організація будівництва і реконструкції спортивних споруд;

взаємодія з центральними органами виконавчої влади, іншими органами державної влади та органами місцевого самоврядування у сфері фізичної культури і спорту;

проведення міжнародної діяльності у сфері фізичної культури і спорту.

З метою проведення об'єктивної оцінки стану існуючої ситуації Мінмолодьспорт забезпечує моніторинг адміністративних даних і проведення статистичних спостережень.

Держава певною мірою заохочує залучення благодійної допомоги шляхом надання податкових пільг для юридичних та фізичних осіб - інвесторів для сфери фізичної культури та спорту.

Організаційні засади функціонування сфери фізичної культури та спорту визначені Законом України «Про фізичну культуру і спорт». Зазначений Закон визначає основи діяльності у сфері фізичної культури і спорту (правові, організаційні, соціальні, економічні, тощо) та регулює відповідні суспільні відносини [33].

Обласні та районні державні адміністрації, відповідні ради та органи місцевого самоврядування забезпечують реалізацію державної політики у сфері фізичної культури і спорту в межах своїх повноважень на місцях, а саме:

здійснюють виконавчі, організаційні і розпорядчі функції з розвитку сфери фізкультури та спорту,

приймають і реалізують на своїй території регіональні програми розвитку,

створюють умови для розвитку сучасної інфраструктури сфери фізичної культури та спорту,

організують та проводять різноманітні фізкультурно-спортивні заходи,

забезпечують участь своїх представників у всеукраїнських спортивних заходах.

Основні завдання органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо сприяння розвитку фізичного виховання в закладах освіти зосереджені на:

- вдосконаленні фізичної підготовки до активного життя;
- комплексному підходу до формування фізичних і розумових здібностей учнів та студентів;
- різноманітних засобах та формах фізичного виховання і масового спорту;
- пріоритеті оздоровчої спрямованості та постійності спортивних занять протягом усього життя.

На місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування покладається створення умов для фізкультурно-оздоровчої діяльності за місцем проживання та відпочинку громадян і здійснюється за рахунок коштів відповідних місцевих бюджетів. З цією метою місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування можуть виконувати такі функції:

- організовувати будівництво спортивних споруд;
- створювати центри фізичного здоров'я населення;
- співпрацювати з громадськими об'єднаннями.

У сільській місцевості перед виконавчими органами сільських, селищних рад, підприємствами, установами та організаціями агропромислового комплексу поставлено завдання щодо сприяти на своїй території створенню комфортних умов для залучення жителів до спортивних занять і активного дозвілля, створенню спортивних клубів та їх діяльності.

Для забезпечення інклюзивності і широкої доступності до занять спортом і фізкультурно-оздоровчої діяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування повноважні відкривати спеціалізовані заклади, надавати їм необхідну допомогу. Також, болючим є питання доступності спортивних споруд для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, особливо це стосується спортивних об'єктів, які побудовані по 15 – 20 років

назад. Питання доступності та інклюзивності має обов'язково дотримуватись під час контролю з боку місцевих органів влади під час будівництва нових спортивних споруд і об'єктів. Також, на своєму рівні відповідним структурним підрозділам місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, в межах повноважень, доручено здійснювати контроль за ефективністю експлуатації спортивних споруд.

Органи державної виконавчої влади, відповідні органи місцевого самоврядування, в межах своєї компетенції, можуть передавати тобто делегувати спортивним громадським об'єднанням окремі повноваження по розвитку певних видів спорту, але під контролем за їх реалізацією.

Таким чином, проаналізувавши структуру органів влади в контексті державного регулювання питань, можливо справедливо стверджувати, що органи управління і контролю у сфері фізичної культури і спорту мають розгорнуту систему від найвищого до найнижчого рівнів. Ця система діє у колі повноважень, визначених законодавством України і націлена функціонувати як єдиний взаємопов'язаний механізм з іншими сферами суспільного життя країни.

2. ПОШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО УПРАВЛІННЯ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ

2.1. Моніторинг нормативно-правового забезпечення процесу децентралізації місцевого управління

Регіональна політика у сфері місцевого самоврядування покликана задовільняти інтереси населення територіальних громад. Принципові статті Європейської хартії розвитку місцевого самоврядування прийняті за основу цієї політики. Також, до неї враховані найкращі стандарти суспільних відносин світу у цій сфері [10].

Децентралізація являє собою процес перерозподілу багатьох функцій та повноважень з рівня центрального управління на місцевий рівень. Децентралізація може бути територіальною, тобто переміщення влади від центру на інші території. За функціональністю цей процес виглядає як передача компетенції з прийняття актів від центрального органу будь-якої галузі до нижчих рівнів. Це система управління, що змінює існуючу модель за якої певна компетенція центрального рівня переміщується до місцевих органів самоуправління.

Активність проведення даної реформи в Україні значно підвищилась починаючи з 2015 року. Цьому сприяло те, що законодавче підґрунтя для кардинальної зміни системи влади та її адміністративного і територіального поділу на різних рівнях почало створюватись у 2014 році. Таким чином, у квітні 2014 року Кабмін скерував Концепцію реформування основ місцевого самоврядування та просторової організації влади. Старт реформі дав план першочергових заходів з її реалізації, затверджений після цього. У серпні 2014 року з'явилась Державна стратегія щодо регіонального розвитку періодом до 2020 року [43]. Протягом її реалізації вносились зміни і актуалізувались завдання. На сьогоднішній день тривають відповідні перетворення і з метою продовження реформ постановою Кабміну від 05

серпня 2020 року № 695 виготовлено Державну стратегію щодо регіонального розвитку терміном на 2021 - 2027 роки [44].

На теперішній час нормативний і правовий супровід процесу децентралізації забезпечується наступними прийнятими законами України, а саме: «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про співробітництво територіальних громад», «Про засади державної регіональної політики», «Про муніципальну варту», а також змінами до Податкового та Бюджетного кодексів. Постановою Кабінету Міністрів України від 08 квітня 2015 року № 214 (в редакції від 30.08.2017 № 662) затверджена відповідна Методика формування спроможних громад [45].

Оновлене законодавство сприяло впровадженню запланованих кроків вперед. Так, завдяки змінам до вищезазначених кодексів здійснено фінансову децентралізацію: до місцевих бюджетів власні доходи зросли розміром у більш ніж 3 рази, що представлено на рисунку 2.1.

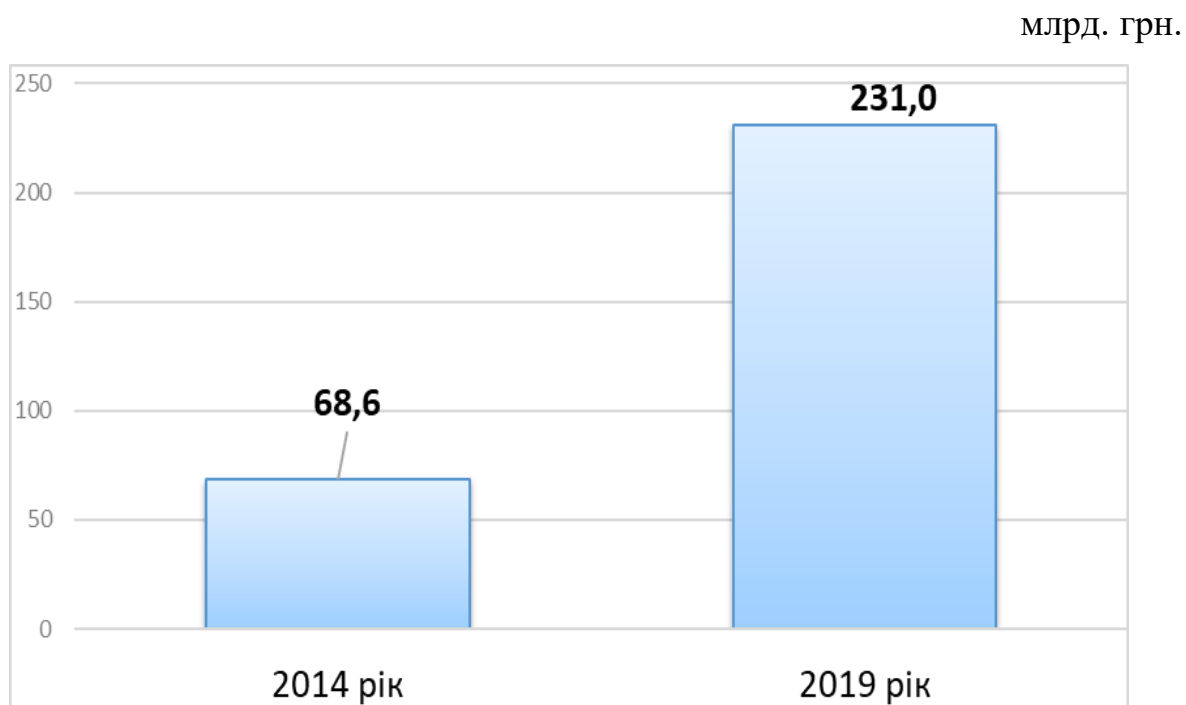

Рисунок 2.1- Власні доходи до місцевих бюджетів у країні

Частка місцевих бюджетів має стійку тенденцію до постійного зростання у розрізі зведеного бюджету країни. Відповідний моніторинг

свідчить про те, що цей процес відбувається щороку, тобто така тенденція має стійке збереження (рисунок 2.2) [9].

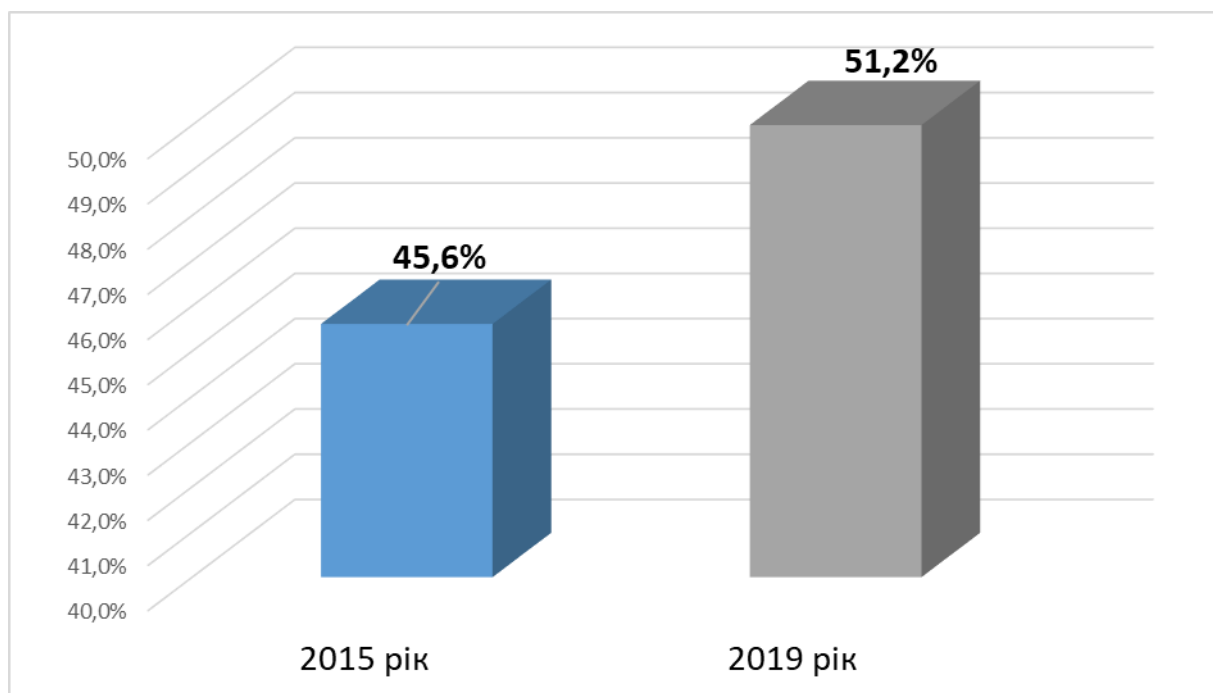

Рисунок 2.2 - Частка місцевих бюджетів, що містяться в зведеному бюджеті держави

Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад» сприяв розпочати формування спроможного і надійного рівня місцевого самоврядування [31]. В результаті в країні створено 1469 територіальних громад (в т.ч. 31 - на непідконтрольній території частини Луганської/Донецької областей). У продовження передбачених цих законом змін у територіальних громадах відбулись перші вибори до місцевих органів. Виключення у цьому складають непідконтрольні території Луганської/Донецької областей. У цих областях та населених пунктах поблизу лінії розмежування діяльність обласних рад і органів влади виконують відповідні військово-цивільні адміністрації згідно із Законом України «Про військово-цивільні адміністрації». Тож, 25 жовтня 2020 року у 1438 з 1469 пройшли перші вибори.

Як наслідок, набрання чинності Закону України «Про засади державної регіональної політики» [30] державна підтримка питань регіонального

інфраструктурного розвитку і розвитку громад протягом реформи підвищилась у 39 разів (рисунок 2.3) [9].

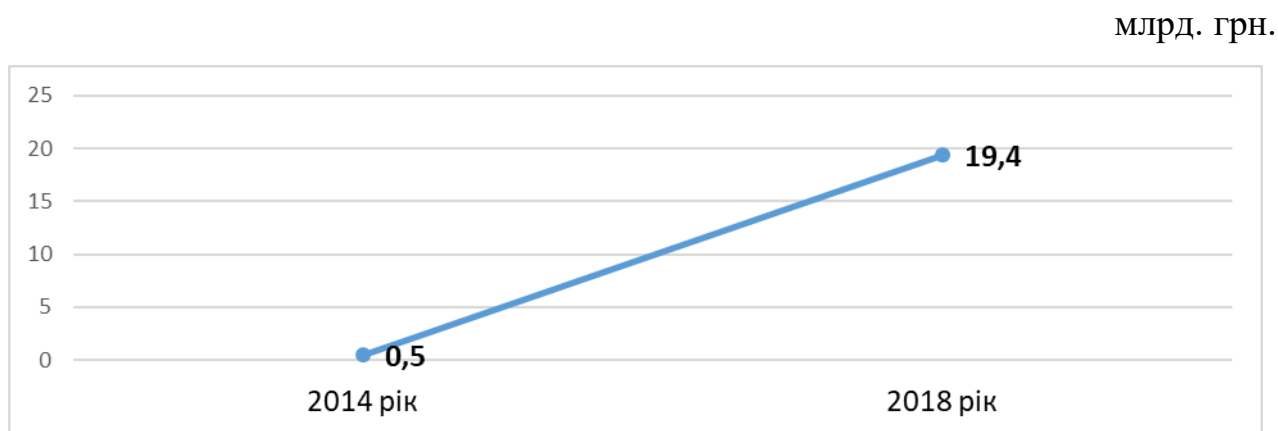

Рисунок 2.3 - Державна підтримка щодо розвитку регіонів та громад

Отже, нова нормативна база значно зміцнила мотивацію для згуртування у країні, обумовила належні сприятливі умови щодо формування територіальних громад, керуючись принципом спроможності, що об'єднують зусилля для подолання нагальних проблем. Все більш переконують дані показники, яскраво демонструючи підвищення спритності органів місцевого самоврядування, насамперед громад, що застосовували дієві можливості реформування.

2.2 Результати і проблеми процесу децентралізації та регіоналізації управління

Серед головних завдань, які зазначені у Концепції реформування влади на місцях, визначено:

- доступність та професійна якість публічних послуг;
- оптимальний розподіл компетенцій між органами місцевого самоврядування та місцевими органами влади;
- належні матеріальні та фінансові умови для діяльності місцевих органів влади;

закріплення територіальної основи стосовно організації діяльності органів влади [9].

Важливою особливістю даної реформи є позиціонування створення територіальних громад як базового рівня та елемента системи нового адміністративно-територіального устрою.

Під час процесу формування громад спостерігається поява та пошук напрямків вирішення проблемних питань. Здебільшого це стосується законодавчо-нормативного регулювання процесу об'єднання громад, організації публічного управління на реформованих територіях та організаційно-фінансового забезпечення їх розвитку.

Моніторинг процесу перерозподілу влади та трансформації місцевого самоврядування демонструє, що у громадах, а отже і в країні загалом. Зміцнюються місцеві бюджети, отримують додатковий фінансовий ресурс, який їм вкрай необхідний. Становляться більш доступними медичні, адміністративні, освітні, соціальні і комунальні послуги, оновлюються дороги – тобто суттєво змінюється комфортність для населення [9].

З метою оцінки і порівняння, громади згруповано за кількістю населення. Міста обласного значення, що пройшли процедуру об'єднання та/або приєднання згідно Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» виділено в окрему групу (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4 - Групи територіальних громад

Групи	Критерії групування населення	Кількість ТГ	Кількість населення в групі ТГ, тис. осіб	% від кількості населення ТГ
1 група	від 15 тис. осіб	110	2 368,5	23 %
2 група	від 10 до 15 тис. осіб	134	1 629,7	16 %
3 група	від 5 до 10 тис. осіб	277	1 944,7	19 %
4 група	до 5 тис. осіб	308	1 051,3	10 %
5 група	міста обласного значення	43	3 391,0	33 %
Разом		872	10 385,2	

Моніторинг здійснений у складі 872 територіальних громад (по тих, що у 2020 році мали пряму відносину з бюджетом країни).

Проведений аналіз здійснено за допомоги 7 показників - індикаторів, що певною мірою оцінюють фінансові здобутки діяльності територіальних громад.

Перший індикатор характеризує доходи загального фонду на одного мешканця. Він розрахований співвідношенням обсягу надходжень доходів без урахування міжбюджетних трансфертів до кількості жителів відповідної громади. Розрахунок передбачає лише доходи загального фонду, які акумулюються на відповідній території. Таким показником можливо характеризувати фінансовий потенціал територіальних громад, їх реальну спроможність у забезпеченні громади ресурсами, що можуть генеруватись на відповідній території.

За підсумками 2020 року у бюджети 872 територіальних громад (за загальним фондом без трансфертів) надійшло понад 38 мільярдів гривень. У розрахунку на одного жителя по всіх громадах середній розмір доходів складає 3348,3 грн. У 37 % або 319 громадах показник доходів на 1 мешканця перевищує середній показник в цілому.

На таблиці 2.5 представлені дані по групах громад, але їх середні показники суттєво не відрізняються за виключенням п'ятої групи.

Таблиця 2.5 - Середній показник доходів у розрахунку на 1-го мешканця

грн.

Група	Максимальний показник	Мінімальний показник	Середній показник
1 група	18001,0	824,0	3216,9
2 група	12254,9	682,0	3207,4
3 група	23699,6	599,4	3276,7
4 група	29281,0	684,8	3404,0
5 група	8731,6	2166,9	4185,7

Другий індикатор показує витрати на 1 мешканця, що розраховано у якості співвідношення обсягу витрат загального фонду місцевого бюджету до кількості жителів відповідної громади.

У 2020 році із бюджетів територіальних громад за загальним фондом проведено витрат на суму 50,5 мільярдів гривень. На таблиці 2.6 представлені показники по групах, а середній обсяг видатків по всіх громадах із розрахунку на 1 жителя склав 4806,2 грн, медіанний індикатор – 4603,1 гривні.

Таблиця 2.6 - Середній показник витрат на одного жителя

грн.

група	Максимальний показник	Мінімальний показник	Середній показник
1 група	15 233,2	1 100,2	4 664,1
2 група	10 496,9	2 046,9	4 703,4
3 група	14 350,7	1 544,3	4 781,4
4 група	20 444,1	814,3	4 906,9
5 група	8 402,5	3 227,7	4 929,0

Показник витрат на 1 жителя у 358 громадах (41% від їх загальної кількості) перевищує середній показник.

Третім індикатором є витрати для забезпечення апарату управління, розраховуючи на 1 жителя. Їх визначено шляхом співставлення обсягу витрат на утримання адмін апарату управління, які проведені коштом місцевого бюджету за загальним фондом до кількості жителів відповідної територіальної громади.

Таким чином, проведено аналіз, скільки місцевих коштів витрачається на одного працівника управлінського апарату громади для кожного жителя цієї громади.

Як видно на таблиці 2.7, середній рівень витрат на утримання апарату місцевого управління у розрахунку на 1 жителя становить 910 грн, медіанний індикатор – 823 гривні.

Таблиця 2.7 - Середній показник витрат на утримання апарату управління на 1 жителя громади

грн.

група	Максимальний показник	Мінімальний показник	Середній показник
1 група	1 918,9	297,1	634,0
2 група	1 895,2	295,1	758,7
3 група	2 646,4	312,2	858,3
4 група	3 789,0	275,4	1148,4
5 група	1 168,1	400,3	705,1

У 348 громадах показник витрат на утримання апарату управління на 1 жителя перевищує середній показник, що складає 40% від загальної кількості громад у цій групі.

Четвертий індикатор відображає стан дотаційності місцевих бюджетів (частка базової та/або реверсної дотації у доходах за загальним фондом). У таблиці 2.8 представлений цей аналіз по групах громад.

Таблиця 2.8 - Стан дотаційності місцевих бюджетів

1 група	55 % становить найвищий рівень дотаційності
2 група	показник перевищує 50 % у 8 громадах, що становить 6% від загальної кількості громад у групі (найвище значення 63 %)
3 група	показник перевищує 50 % у 15 громадах, що становить 5,4 % від загальної кількості громад у групі, (найвище значення 66 %)
4 група	показник перевищує 50 % тільки у 4 громадах, це лише 1,3 % від загальної кількості громад у групі (найвище значення 63 %)
5 група	найменш залежні громади від дотаційних ресурсів держави, найвищий рівень становить тільки 23 %

Для розрахунку цього індикатору взято співвідношення обсягу базової та/чи реверсної дотації до загальної суми доходу бюджету територіальної громади, враховуючи дотацію (базову та/або реверсну) але не враховуючи трансфери з державного бюджету.

Співставлення витрат на утримання апарату управління з фінансовими ресурсами територіальних громад є п'ятим індикатором. Його визначено як співвідношення витрат на утримання адміністративного апарату управління місцевих органів із загальною сумою доходів місцевого бюджету (без урахування субвенцій з державного бюджету).

Як наведено на таблиці 2.9, рівень витрат на утримання адміністративного апарату у середньому становить 32 % від обсягу доходів загального фонду. У 372 громадах, що є 43 % загальної кількості громад, середній показник менше показника витрат на утримання адміністративного апарату.

Таблиця 2.9 - Середній показник витрат на утримання адміністративного апарату

група	Максимальний показник	Мінімальний показник	Середній показник
1 група	62,1 %	10,3 %	21,8 %
2 група	100,3 %	10,2 %	28,2 %
3 група	94,4 %	6,8 %	32,4 %
4 група	100,2 %	11,8 %	38,6 %
5 група	35,6 %	7,6 %	18,2 %

Частка заробітної плати у витратах загального фонду – це шостий індикатор моніторингу. Він визначений відсотком проведених витрат на заробітну плату з нарахуваннями, що направлені із бюджету, до обсягу витрат місцевого бюджету, не враховуючи трансфери, перераховані з бюджету територіальних громад до інших бюджетів.

Середній показник частки зарплати у витратах загального фонду представлений на таблиці 2.10. Він складає значний обсяг бюджетних витрат

від 67,2 % до 81,8 %. Разом з цим, у 3 групі представлений як найбільший показник 96,8 %, так і найменший показник, що дорівнює 36,8 %.

Таблиця 2.10 – Середня частка заробітної плати у витратах бюджету

група	Максимальний показник	Мінімальний показник	Середній показник
1 група	90,9 %,	52,7 %	79,1 %
2 група	92,1 %	46,2 %	79,4 %
3 група	96,8 %	36,8 %	79,9 %
4 група	95,2 %,	39,2 %	81,8 %
5 група	87,1 %	44,5 %	67,2 %

Протягом 2020 року із бюджетів громад за загальним фондом витрати на фінансування зарплати з нарахуваннями склали 36,4 мільярди грн, що становить 72 % від обсягу витрат загального фонду бюджетів територіальних громад.

Сьомим і достатньо інформативним індикатором є частка капітальних витрат у загальному обсязі витрат місцевих бюджетів. Зазначений індикатор показує частину капітальних витрат до загального обсягу бюджетних витрат відповідної територіальної громади.

На таблиці 2.11 наведено середній показник за групами.

Таблиця 2.11 - Середній показник частки капітальних витрат у загальному обсязі витрат громад

група	Максимальний показник	Мінімальний показник	Середній показник
1 група	38,1 %	0,6 %	9 %
2 група	50,7 %	0,3 %	10 %
3 група	53,6 %	у 1 ТГ немає капвиратків	9 %
4 група	55,7 %	у 5 ТГ немає капвиратків	8 %
5 група	28,3 %	0,8 %	12 %

Загальна сума капітальних витрат, проведених у 2020 році, це 7,1 мільярдів гривень, що складає у середньому 9,3 %. Разом з цим, у 2 групах багато прикладів, де капітальні витрати зовсім не здійснювались. Саме обсяги капітальних витрат показують спроможність громад гарантувати соціальний та економічний розвиток, створювати нові можливості щодо реалізації інфраструктурних проектів розвитку, генерування матеріальних активів та/або здійснення соціального ефекту.

Наведені дані підтверджують наявність значної розбіжності у забезпеченні громад ресурсами. Зважаючи на це, подальшими кроками є спрямування гуманітарної та економічної політики для зростання фінансового потенціалу громад, які цього потребують. З метою забезпечення громадян відповідними публічними послугами, незалежно від місця проживання, актуально максимально можливе коригування фінансових диспропорцій.

Таким чином, децентралізація дає реальні шанси для зміцнення місцевих бюджетів, що надає можливості для економічного зростання громад і посилення регіонів, а в кінцевому результаті виграє кожен громадянин, громада і країна в цілому.

2.3. Організація діяльності з розвитку сфери фізичної культури і спорту в Донецькій області

Важливим засобом покращення соціально-економічних процесів в Донецькій області й в Україні є розвиток фізкультури та спорту.

Організацію цієї діяльності в Донецькій області здійснює Управління фізичної культури та спорту Донецької ОДА (далі – Управління), що є одним із структурних підрозділів Донецької обласної державної адміністрації. Управління є самостійною публічною юридичною особою, має власний баланс і рахунки у Державному казначействі. Під час своєї діяльності Управління керується Конституцією та законами України, актами Президента України, Кабміну, наказами Міністерства молоді та спорту, інших центральних органів виконавчої

влади, розпорядженнями голови облдержадміністрації, а також затвердженим Положенням про Управління. Управління знаходиться на утриманні коштів державного бюджету, має статус неприбутковості, не є платником податків.

Основні завдання Управління:

- 1) забезпечення реалізації на території області державної політики з фізкультури та спорту;
- 2) розробка та здійснення програм і заходів, спрямованих на забезпечення розвитку фізкультури та спорту;
- 3) координація діяльності і контроль за виконанням структурними підрозділами райдержадміністрацій, виконавчими органами міських рад, рад територіальних громад законодавства України з реалізації держполітики фізкультури та спорту;
- 4) розвиток видів спорту;
- 5) створення умов для реалізації можливостей громадян на заняття фізкультурою і спортом;
- 6) забезпечення підготовки і проведення спортивних заходів, тренувань спортсменів, які беруть участь у спортивних змаганнях різних рівнів;
- 7) здійснення фізкультурних, спортивних та оздоровчих заходів серед будь-яких верств населення, залучення їх до спортивних занять, забезпечення пропаганди здорового способу життя;
- 8) сприяння розвитку олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського руху;
- 9) здійснення відповідно до законодавства міжнародного співробітництва в рамках компетенції Управління, для виконання відповідних програмних заходів.

Для розроблення рекомендаційних пропозицій щодо напрямків діяльності Управління, обговорення найважливіших проблемних питань із залученням відповідних спеціалістів та експертів в Управлінні можуть утворюватися координаційні ради (наукові, громадські), комісійні та робочі групи, кадровий склад і повноваження яких надає начальник Управління.

Реалізація завдань сфери фізкультури і спорту в Донецькій області забезпечувалась на підставі Регіональної цільової програми розвитку фізкультури і спорту в Донецькій області на 2017-2021 роки, що затверджена розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 26 грудня 2016 року № 1181 (зі змінами в редакції від 28.11.2019 № 1311/5-19).

Розвиток спортивної інфраструктури є частиною стратегічної цілі 2 «Якість життя та людський розвиток» Стратегії розвитку Донецької області до 2027 року, яка затверджена розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 17.02.2020 № 147/5-20.

Реалізація відповідних заходів входить до операційної цілі 2.3 «Гармонійний фізичний і духовний розвиток людини» Стратегії розвитку Донецької області, що має два таких завдання, представлені на рисунку 2.12:

Рисунок 2.12 - Завдання операційної цілі 2.3 «Гармонійний фізичний і духовний розвиток людини» Стратегії розвитку Донецької області

На підставі вищезазначених завдань до плану заходів з реалізації зазначеної Стратегії на 2021-2023 роки розроблені та увійшли до переліку наступні технічні завдання:

1) відновлення повноцінної діяльності Донецького обласного спеціалізованого коледжу спортивного профілю ім. Сергія Бубки (будівництво

навчального корпусу на 400 студентів та учнівської молоді; будівництво спортивного басейну і реконструкція будівлі гуртожитку);

2) розбудова сучасної спортивної інфраструктури області для підготовки спортсменів;

3) розвиток спортивних об'єктів у містечках і населених пунктах поблизу лінії розмежування.

Реалізація зазначених завдань відбувається з урахуванням особливостей, що обумовлені проведенням у Луганській та/або Донецькій регіонах антитерористичної операції (АТО) та операції об'єднаних сил (ООС). Зазначена ситуація зумовлена відсутністю роботи органів місцевого самоврядування, покладених на них повноважень Конституцією та законами України протягом достатньо тривалого часу, та/або внаслідок фактичного самовиключення ними від виконання своїх функцій.

З метою створення умов для забезпечення життєдіяльності відповідних територіальних громад, вирішення проблемних питань на місцях шляхом установлення особливого порядку здійснення деяких повноважень органів місцевого самоуправління Законом України «Про військово-цивільні адміністрації» закладені правові засади функціонування тимчасових органів державної влади. Цим Законом передбачається утворення і порядок роботи військово-цивільних адміністрацій у якості названих тимчасовими державними органами.

Основною функцією зазначених органів є забезпечення нормальної роботи влади на місцях на певних сірих територіях, межуючих із зоною бойових дій. На даний час частина місцевих органів на таких територіях не функціональна.

У таких умовах знаходиться Донецька обласна державна адміністрація, що на теперішній час є ще й обласною військово-цивільною адміністрацією. У такий спосіб, Донецька обласна державна адміністрація та її структурні підрозділи отримали додаткові функції, які раніше були властиві Донецькій обласній раді. В аналогічних умовах опинились 10 територіальних громад

Донецької області. Фактично, в умовах відсутності відповідного досвіду управління це стало дієвим механізмом реалізації завдань і виконання функцій місцевої влади. Серед іншого введення військово-цивільних адміністрацій забезпечило реалізацію повноважень місцевих органів щодо затвердження місцевого бюджету і цільових програм. При цьому змін у структурі місцевих виконавчих органів не відбувалось, вони продовжують виконання покладених на них функцій.

Ефективній роботі сприяє наявність дієвої системи роботи органів управління фізкультурою і спортом, як і будь якій іншій сфері. Це підтверджується отриманими результатами реалізації завдань і заходів розвитку сфери у тих регіонах, де відповідні повноваження покладені на самостійний структурний підрозділ. На теперішній час спостерігається розгалуженість функцій та завдань управління не тільки у новостворених структурних підрозділах районного рівня, але і у виконавчих органах місцевого рівня, що відповідальні за розвиток фізкультури та спорту територіальній громаді. Так, до напрямків роботи таких підрозділів, крім розвитку фізкультури та спорту, відносяться питання молодіжної, сімейної, гуманітарної політики, питання соцзахисту дітей, краєзнавства і туризму. Такий підхід безпосередньо впливає на ефективність взаємодії профільних структурних підрозділів і може призвести до негативних наслідків, а саме: зниження ролі фізкультури та спорту, досягнень і показників розвитку цієї сфери. У цьому випадку у пріоритеті з'являються інші питання, а спорт залишається без такої потрібної участі і уваги. У свою чергу, це значно ускладнює питання реалізації держполітики у сфері фізкультури та спорту на регіональному рівні, буде помітно втрачено динамічність прийняття управлінських рішень. Така структура малоефективна, що підтверджує досвід роботи підрозділів з питань молоді та спорту райдержадміністрацій. За останні роки декілька разів порушувались спроби щодо оптимізації, скорочення кількості працівників та об'єднання структурних підрозділів з питань молоді, освіти, фізкультури та спорту, тощо. Незважаючи на неодноразове порушення

зазначених питань, в Донецькій облдержадміністрації структури не було об'єднано, і час показав, що це – вірне рішення.

Таким чином, створення найоптимальнішої моделі держуправління, яка повинна відповідати потребам громад і слугувати національним інтересам, ставить під сумнів доцільність існування та ефективність роботи на місцевому рівні управлінських структур з 3 і більше питань.

Для реалізації завдань і здійснення функцій у сфері фізкультури та спорту в Донецькій області фінансові результати за підсумками роботи у 2020 році наступні. Загальний обсяг фінансування сфери фізкультури та спорту Донецької області складає 863011,4 тис. грн.

Як представлено на рисунку 2.13 фінансування сфери фізкультури та спорту Донецької області у 2020 році відбувалось за рахунок коштів бюджетів територіальних громад у сумі 491,1 млн. грн, коштів обласного бюджету у сумі 171,6 мільйонів гривень, держбюджету у сумі 142,4 мільйонів гривень, інших джерел 57,8 мільйонів гривень.

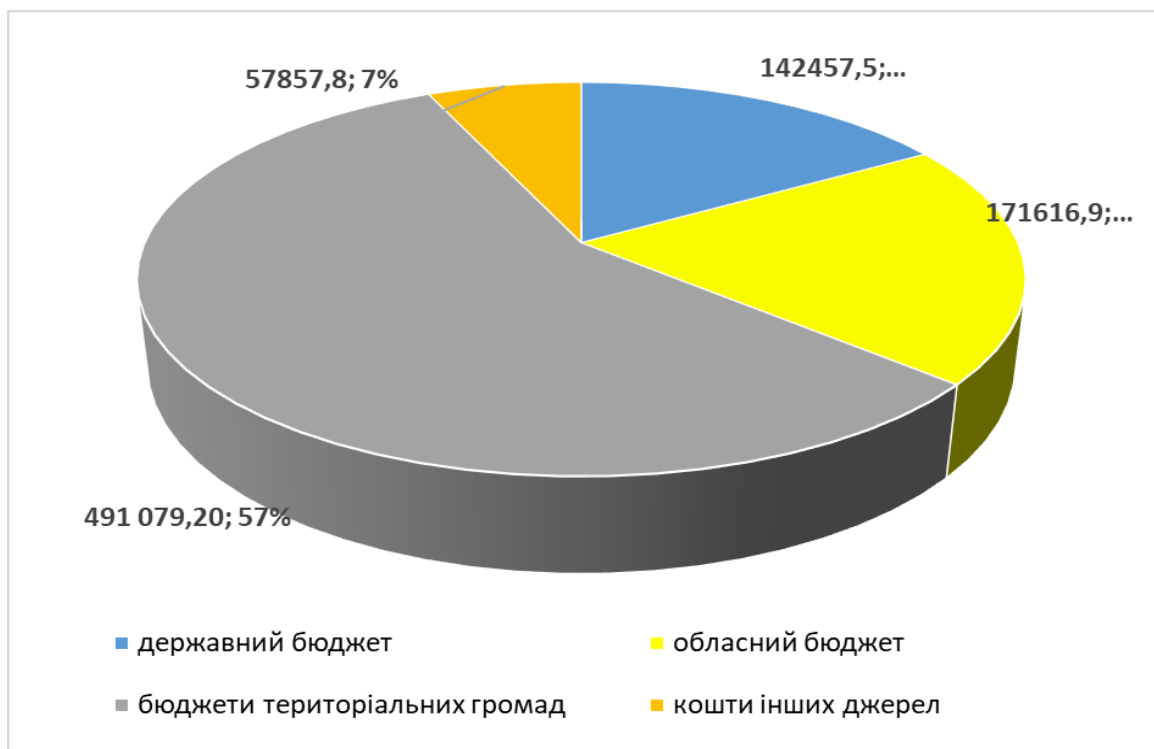

Рисунок 2.13 - Фінансування сфери фізичної культури та спорту
Донецької області за 2020 рік

Фінансування за рахунок бюджетних коштів на місцях (обласного бюджету і бюджетів громад) складає 77 % загального обсягу і виглядає наступним чином (таблиця 2.14).

Таблиця 2.14 - Фінансування за рахунок бюджетних коштів на місцях

Вид бюджету	Затверджені планові призначення, тис. грн.	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Касові видатки, тис. грн.	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Витрати на 1 особу на рік, грн
Обласний бюджет	172 305,2	166350,3	5954,9	171 616,9	165669,4	5947,5	92,0
Місцеві бюджети (бюджети громад)	543 952,7	429059,5	114893,2	491 079,2	415179,9	75899,3	263,3
Разом	716 257,90	595409,8	120 848,1	662 696,1	580849,3	81846,8	355,3

Співвідношення затверджених планових призначень обласного бюджету до фактичних касових видатків за 2020 рік складає 99,6 %, місцевих бюджетів громад області – 90,3%.

Середнє фінансування за рахунок бюджетних коштів на місцях виконується на 94,5 %. Більшість бюджетних витрат здійснюються із загального фонду і складають 87,6% від загальної суми витрат і виконуються вони на 97,5%. Зі спеціального фонду витрати значно менші та їх виконання теж менше і складає всього 67%, що є не надійним джерелом фінансування.

Таким чином, витрати за рахунок бюджетних коштів на місцях громад об'єктивно є найбільшим джерелом фінансування сфери і вони складають 57% від загального обсягу грошових ресурсів за рік і він них залежить, що саме буде розвиватись.

Проаналізувавши діяльність з розвитку сфери фізкультури і спорту в області, можливо зазначити, що напрацьований практичний досвід управлінської роботи у цій сфері з урахуванням існуючих складностей і особливостей. Ефективній роботі сприяє наявність дієвої системи роботи органів

управління фізкультурою і спортом. Це актуально під час структурного формування виконавчих органів новостворених територіальних громад, що відбувається на теперішній час.

3. РЕКОМЕНДАЦІЇ З ТРАНСФОРМАЦІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО УПРАВЛІННЯ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

3.1 Розширення можливостей фінансування розвитку громад

Реформа місцевого самоврядування в рамках децентралізації має потужну публічну підтримку з боку державних владних кіл, значний кредит довіри з боку громадянського суспільства. Також, у цьому напрямку наша країна постійно отримує високу оцінку та суттєву фінансову допомогу з боку Європейського Союзу разом з окремими країнами–партнерами.

Досягнуті певні результати, але на сьогоднішній день поки що вони не повною мірою відчуються у системі публічної влади нашої країни. Нажаль, характеристиками існуючої ситуації залишається низька відповідальність, бездієвість, неефективність, а головне відсутність стратегічного мислення у роботі органів влади. Досить часто органи влади лише формально впроваджують заходи партнерства з громадянами [20, с. 105–106].

На сьогодні важлива державна підтримка розвитку регіонів. Держава може по-різному брати участь в процесі регіонального розвитку. При безпосередній участі вона інвестує ресурси на виконання програм, що передбачені в державному бюджеті, або може приймати участь в у цьому процесі у формі надання певних трансфертів (субвенцій). З метою застосування можливих форматів сприяння розвитку регіонів актуальним є розроблення та затвердження умов і конкретних критеріїв надання субвенцій на реалізацію проектів.

Великі витрати на оновлення існуючої і створення нової інфраструктури при обмежених ресурсах місцевих бюджетів змушують більш прискіпливо відбирати та здійснювати фінансування капвдатків. У цьому більшість громад відчуває гострий дефіцит коштів. В таких ситуаціях органи місцевої влади мають гарантувати різносторонній розвиток територій. Важливе значення для забезпечення цього процесу займає розробка бюджетів розвитку,

складених у місцевих бюджетах. Бюджет розвитку, складений у місцевих бюджетах, включає передбачення капіталовкладень на перспективний період, є вкрай важливою складовою місцевого бюджету і стійким фундаментом для економічного удосконалення місцевості. Кошти цього бюджету скеровуються на розбудову інфраструктурного соціального та виробничого потенціалу громади, здійснення цільових програм економічного і соціального розвитку території.

Запорукою успішного процвітання громади є запровадження і реалізація проектів розвитку відповідної території. Вони мають стати складовими частинами бюджету розвитку територіальної громади.

Веденню організаційної роботи із складання місцевого бюджету розвитку, опрацювання до нього відповідних проектів та ефективного залучення інвестицій сприятиме створення при органах місцевої влади Агенції розвитку громади, що може виконувати наступні функції, представлені на рисунку 3.1.

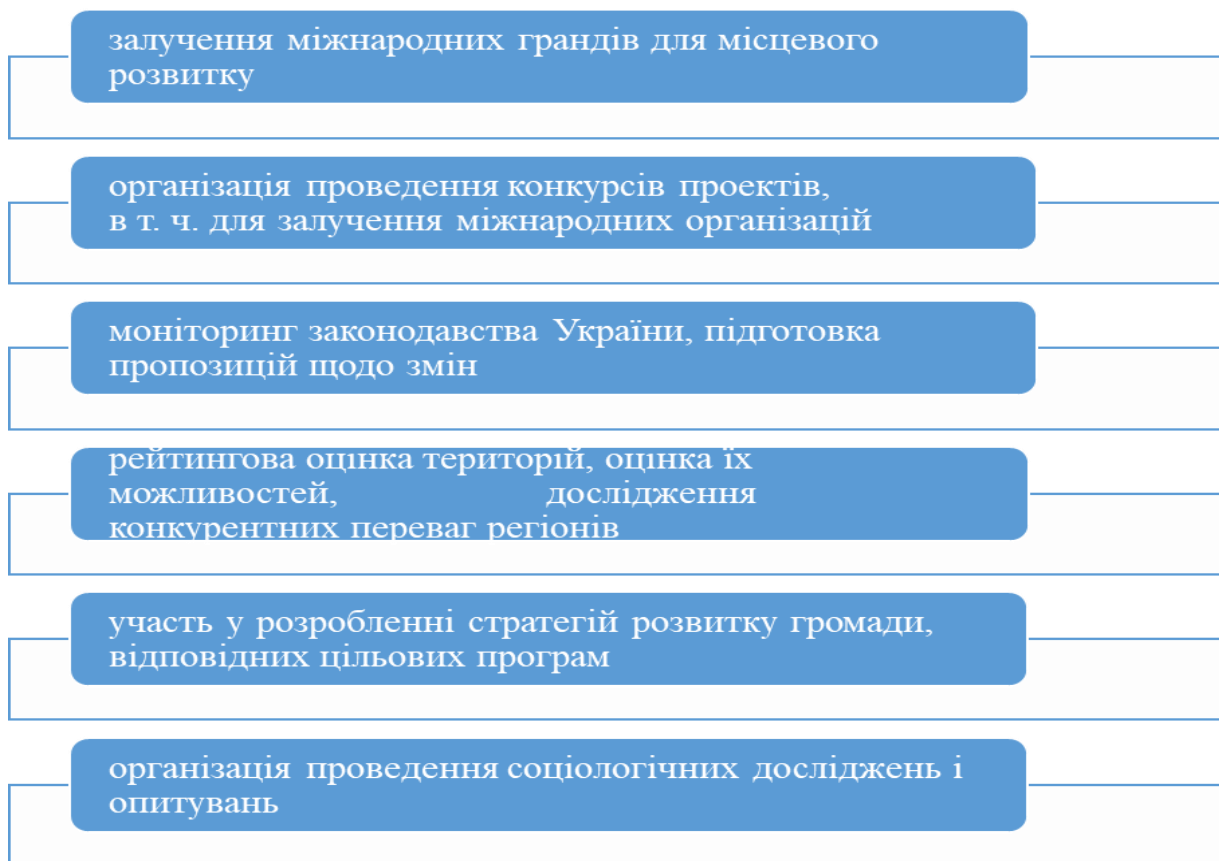

Рисунок 3.1 - Функції Агенції розвитку громад

Агенція розвитку громади надаватиме допомогу у відборі та оцінюванню проектів. Для кожної окремої території це може бути різний підхід у виборі проектів, але обов'язковою спільною рисою має бути відповідність проекту місцевій стратегії розвитку території. Ключовою умовою отримання можливості реалізувати проект має бути відбір на конкурсних засадах із здійсненням ретельної експертної оцінки як змісту проектів, так і учасників - потенційних виконавців, що бажають їх реалізовувати.

Очікувані результати реалізації проектів розвитку, що представлені на рисунку 3.2, можуть свідчити про те, що реалізація проектів розвитку збільшить питому вагу економічно активних жителів створенням оновлених робочих місць, забезпечить збільшення обсягу податків, що підуть у місцевий бюджет, відбудеться модернізація існуючої застарілої матеріальної бази і будівництво нових об'єктів, поступово підвищуватиметься якість життя населення громади.

Рисунок 3.2 - Очікувані результати реалізації проектів розвитку

Для багатьох територіальних громад достатньо проблемним є наявність джерел фінансування проектів розвитку. Найчастіше, коштів, передбачених у бюджеті розвитку територіальної громади та наявних фінансових ресурсів на реалізацію цих проектів, просто не вистачає.

Зважаючи на стратегічні пріоритети громади, за допомоги Агенції розвитку громади, розширенням фінансових інструментів для цього може стати отримання допомоги від міжнародних інституцій. Умови її надання дещо відрізняються, але спільними є відповідність стратегії розвитку громади, розробка самого проекту, тобто чітке визначення його мети, сфери та його змісту, а також очікуваних результатів. Рідше, однією з умов є співфінансування з місцевого бюджету, але його розмір зазвичай складає не більше 10 відсотків.

Можливими ефективними інструментами для розширення фінансової самостійності місцевих органів є пошук додаткових і стабільних джерел формування місцевих бюджетів, насамперед бюджетів розвитку громад. Сприяння і додаткові можливості для розвитку громад надають міжнародні організації та фонди (EGa, SIDA, GIZ, SKL International, EGAP, DESPRO), програма U-LEAD з Європою, секторальна підтримка ЄС, гранти від посольств країн – членів ЄС, Програма розвитку ООН (рисуюнок 3.3).

Рисуюнок 3.3 - Додаткові можливості для розвитку громад

Проекти розвитку територіальних громад можуть мати як економічний ефект, так і соціальну чи гуманітарну направленість. Розуміючи необхідність створення комфортних умов для здорового способу життя і активного дозвілля для жителів територіальних громад до цієї категорії можливо віднести проекти розвитку доступної спортивної інфраструктури. Серед таких об'єктів сучасні спортивні майданчики: з комплексом вуличних тренажерів, воркаут-комплекси, мультістанції, тощо. Найпоширеніший і затребуваний професіоналами і любителями серед них варіант – комплексний спортивний майданчик з антивандальним вуличним тренажерним комплексом.

Для прикладу, на рисунку 3.4 зображено ескізний проект комплексного спортивного майданчика розміром 140 м². Орієнтовна загальна вартість такого проекту 450-500 тисяч гривень, в т.ч.: 180-200 тисяч гривень – вартість основи і гумового покриття, від 250 до 320 тисяч гривень – вартість спортивного обладнання разом з вартістю його монтажу.

Рисунок 3.4 Ескізний проект комплексного спортивного майданчика

Основне наповнення спортивного майданчика комплексне: турнік, бруси для віджимань різнорівневі в т.ч. для дітей з особливими потребами, лава з упорами «Воркаут», підвісна система (кільця TRX), тумби для стрибків та лавки з упором для пресу. Проектом передбачається облаштування наливного гумового покриття на бетонну армовану основу з розміткою.

Другий приклад представлено на рисунку 3.5 зображено ескізний проект тренажерного спортивного майданчика розміром 120 м². Орієнтовна загальна вартість такого проекту 350-400 тисяч гривень, в т.ч.: 140-180 тисяч гривень – вартість основи і гумового покриття, від 180 до 220 тисяч гривень – вартість спортивного обладнання разом з монтажем.

Рис. 3.5 Ескізний проект тренажерного спортивного майданчика

До складу спортивного майданчика можуть входити такі тренажери: турнік, бруси, гіперекстензія, маятник–твістер, гребний, тренажер жиму від грудей, верхньої тяги, пресу з упором на руки. жиму ногами сидячи, орбітрек.

Особливостями зазначених проектів є те, що конструкція тренажерів має бути надійною і зручною у використанні з антивандальним кріпленням. Елементи спортивних майданчиків мають бути стійкими до атмосферних явищ (дощ, сніг, сонячне проміння та інше), а також враховувати відповідність до вимог європейського сертифікату безпеки EN 957.

Такі комплексні спортивні майданчики тренують всі основні групи м'язів, розвивають координацію рухів, серцево-судинну систему, можуть застосовуватись для реабілітації та підвищення фізичної активності людини. Порівняно з більш крупними спортивними об'єктами, такі проекти більш реалістичні для реалізації, бо забезпечують абсолютну доступність для всіх

верств населення, не потребують тривалого часу для виконання, мають демократичну і гнучку цінову політику.

Зазначені проекти мають практичну ознаку як для великих міст, особливо у густонаселених мікрорайонах, так і для сільських і селищних територій, де забезпеченість спортивною інфраструктурою залишається значно меншою.

Таким чином, запорукою підвищення якості життя є бюджет розвитку громади. Він має забезпечувати реалізацію проектів і програм, у яких зацікавлена територіальна громада, що передбачено стратегією її розвитку. Додатковим джерелом дохідної частини бюджету є співпраця з європейськими організаціями і фондами, які надають фінансову допомогу.

Позитивним і практичним прикладом проектів розвитку соціального блоку є проекти облаштування спортивних майданчиків, що сприятимуть створенню умов для здорового способу життя і активного дозвілля для жителів будь-якої територіальної громади.

3.2 Шляхи забезпечення розвитку сфери фізичної культури та спорту в Донецькій області

За статистичною інформацією за 2020 рік, до занять фізкультурою та спортивною діяльністю на території Донецької області залучено 322552 жителів, частка яких складає понад 17 % від населення області на підконтрольній українській владі території. Незважаючи на важку політичну і суспільну ситуацію в Донецькій області, і на те, що третина території регіону не підконтрольна українській владі, на даний час ключові показники розвитку спорту та фізкультури у співвідношенні до кількості населення залишились на достатньому рівні. Для залучення дітей та підлітків до спортивних занять працюють 52 дитячих спортивних школи, у яких займаються понад 23 тисячі вихованців (14,4 % від кількості учнів ЗОШ області). Керуючись календарним планом фізкультурних та спортивних змагань Донецької області у 2020 році проведено 362 обласних заходи, понад 600 тренувальних зборів. До цього, на

території Донеччини проведено 102 всеукраїнських заходів (в т.ч., 78 - ігрові види спорту).

Спортсмени області протягом 2020 року представляли Донеччину у понад 550 українських та майже 100 міжнародних заходах. Таким чином, скарбничка Донеччини за результатами виступів була поповнена на 2,5 тисячі медалей (олімпійські види спорту - 760, неолімпійські - 1800, види спорту серед осіб з інвалідністю понад 70). На міжнародних змаганнях завойовано 140, на всеукраїнських 2,5 тисячі медалей. У складі збірних команд країни з видів спорту в 2020 році, у порівнянні з минулим роком, представництво Донецького регіону збільшилось на 70 осіб та дорівнює 835 спортсменів: олімпійські види спорту – 360, неолімпійські – 395, види спорту серед осіб з інвалідністю – 70. Спортивні звання присвоєні 647 провідним і перспективним спортсменам: перші розряди – 240, кандидати у майстри спорту України – 353, майстри спорту України – 46, майстри спорту України міжнародного класу – 4. Два спортсмени стали заслуженими майстрами спорту України і 2 тренери отримали звання заслужених тренерів України.

З метою соціальної підтримки та надання стимулу спорту до вищих досягнень в Донецького регіону, створення заохочення спортсменів та їх тренерів у моральному і матеріальному напрямку для досягнення найвищих спортивних результатів в області виплачуються 70 стипендій з бюджету області. На цей напрямок витрачено майже 8 мільйонів гривень протягом 2020 року. Також, виплачуються 30 стипендій тренерам Донецької області, на що було витрачено 1,6 мільйонів гривень протягом 2020 року. Склад Донецької регіональної штатної резервної спортивної команди з олімпійських видів спорту складено та погоджено з Мінмолодьспортом України. Їх кількість у 2020 році склала 24 спортсмени-інструктори і протягом року їм забезпечена виплата зарплата сумою понад 1,4 мільйони гривень за рахунок обласних бюджетних коштів. Одноразові грошові винагороди завоювали 8 спортсменів та 5 тренерів, що їх підготували. Таким чином, протягом 2020 року ці особи отримали понад 1,5 мільйони гривень з регіонального бюджету. У 2020 році

здійснено адресні виплати для придбання квартир двом спортсменам Донецької області (міста Бахмут та Дружківка), на що витрачено 921,6 тис. грн., з них 50% з обласного бюджету.

5 сучасних стадіонів споруджено завдяки запровадженню ініціативи Президента України і національної програми «Велике будівництво». В місті Краматорську 14 травня 2020 року першим відкрито новий критий футбольний стадіон. Також, у Краматорську побудований спортивно-оздоровчий комплекс. Новий стадіон, побудований у місті Волноваха вже став центром спортивного життя південної частини регіону. Після реконструкції відкрито оновлені стадіон імені Юрія Скиданова в місті Слов'янськ і стадіон «Шахтар» в місті Селидове. Загальна вартість коштів будівництва і реконструкції цих об'єктів складає понад 140 мільйонів гривень, в т.ч. державні кошти (Державний фонд регіонального розвитку) склали понад 77 мільйонів гривень, 40,9 - з обласного бюджету та 24,8 - з бюджетів міст. Всі 5 об'єктів введені в експлуатацію.

Побудовано 12 мультиспортивних ігрових майданчиків у 9 населених пунктах Донецької області загальною вартістю понад 35 мільйонів гривень, у т.ч. 17 мільйонів гривень вкладені за рахунок субвенції з бюджету держави.

З метою відновлення досконалого функціонування Комунального закладу «Донецький обласний спеціалізований коледж спортивного профілю ім. Сергія Бубки» (м. Бахмут) ведеться будівництво навчального корпусу на 400 студентів та учнів. Проект ведеться за кошти держави (ДФРР) та коштів бюджету регіону. Будівельні роботи розпочаті у I кварталі 2020 року і виконані на 36% проекту. Обсяг фінансування робіт у 2020 році склав майже 72 мільйон гривень, в т.ч.: 34,7 мільйони гривент за рахунок коштів бюджету держави, 36,5 мільйони гривень за рахунок обласного бюджету. У 2020 році 106,8 мільйонів гривень було профінансовано на спортивні проекти розвитку інфраструктури з державного фонду регіонального розвитку, що складає 23 % від обсягу для Донецького регіону. В рамках фінансування Європейського інвестиційного банку здійснюється реконструкція 25 метрового плавального

спортивного басейну в м. Добропілля вартістю 42,5 мільйона гривень. За рахунок коштів області побудована спортивна споруда зі штучним льодом. Також, завершується будівництво спортивного комплексу з басейнами в м. Краматорськ.

За рахунок коштів інших джерел побудовано льодову арену в місті Маріуполі. Також, закінчуються роботи з будівництва плавального басейну в м. Селидове.

В Донецькій області спостерігається здебільш позитивна тенденція до розвитку фізкультури та спорту, разом з цим спостерігаються проблемні питання, які наведені на рисунку 3.6.

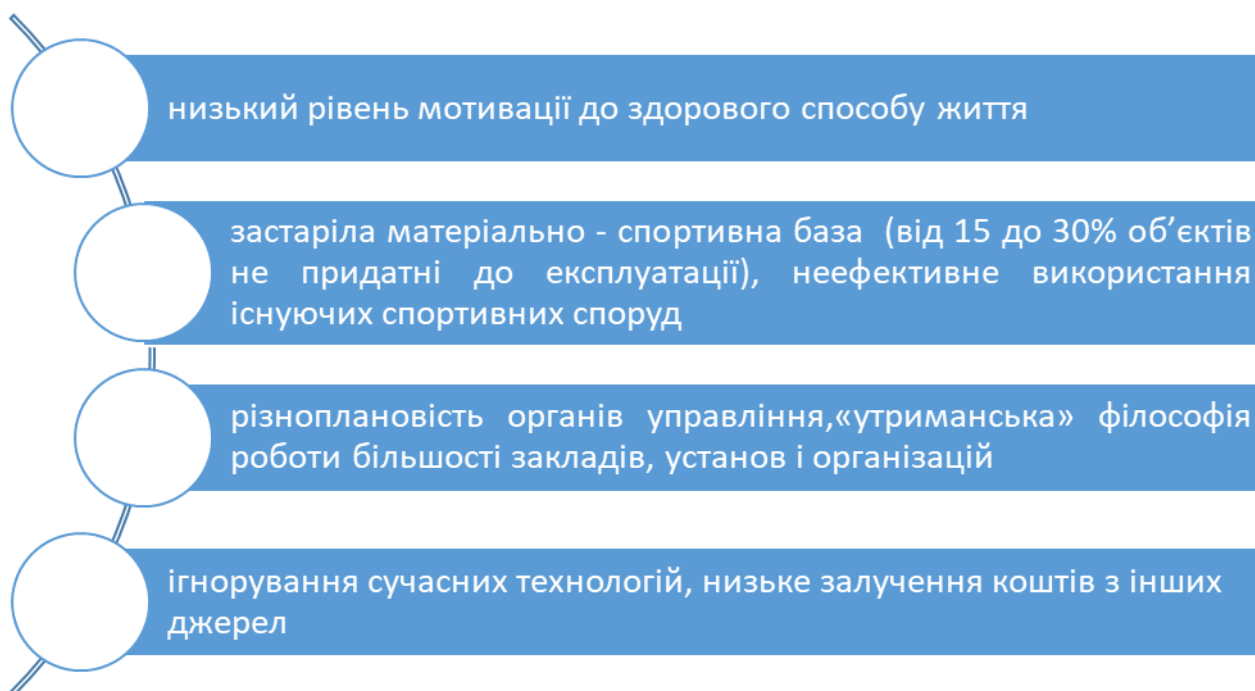

Рисунок 3.6 - Проблемні питання сфери фізкультури і спорту регіону

Однією з передумов негативних тенденцій щодо погіршення стану здоров'я жителів регіону є відсутність стимулу і мотивації для ведення здорового способу та подовження тривалості життя. За очікуваною середньостатистичною тривалістю життя жителів Україна займає одне з останніх місць в Європейському рейтингу. Зазначене характеризує цю проблему як загальнодержавну. До проблемних слід віднести питання невідповідності ресурсного задоволення потреб сфери фізкультури і спорту

вимогам сучасності. Серед них застарілі спортивні споруди, які побудовані понад 30 років тому і кардинально не оновлювались, наявність об'єктів, що не працюють, ігнорування технологій сучасності та використання спортивних споруд з низькою ефективністю. Також, низький рівень якості спортивних послуг і «утриманська» філософія діяльності більшості установ та/або організацій з фізкультурної і спортивної спрямованості та вкрай низьке залучення коштів на потреби сфери з інших джерел. Від 15 до 30 % спортивних об'єктів області не працюють або знаходяться у неприйнятному стані для їх безпечної експлуатації. В області відсутні спортивні об'єкти і сучасні засоби для підготовки висококласних спортсменів, контролю за їх медико - біологічним забезпеченням. Особливо ця ситуація загострилась у через втрату на непідконтрольній території ключових баз олімпійської підготовки.

Негативні тенденції, які склались у сфері, потребують застосування ефективних механізмів і методів їх подолання, які наведені на рисунку 3.7.

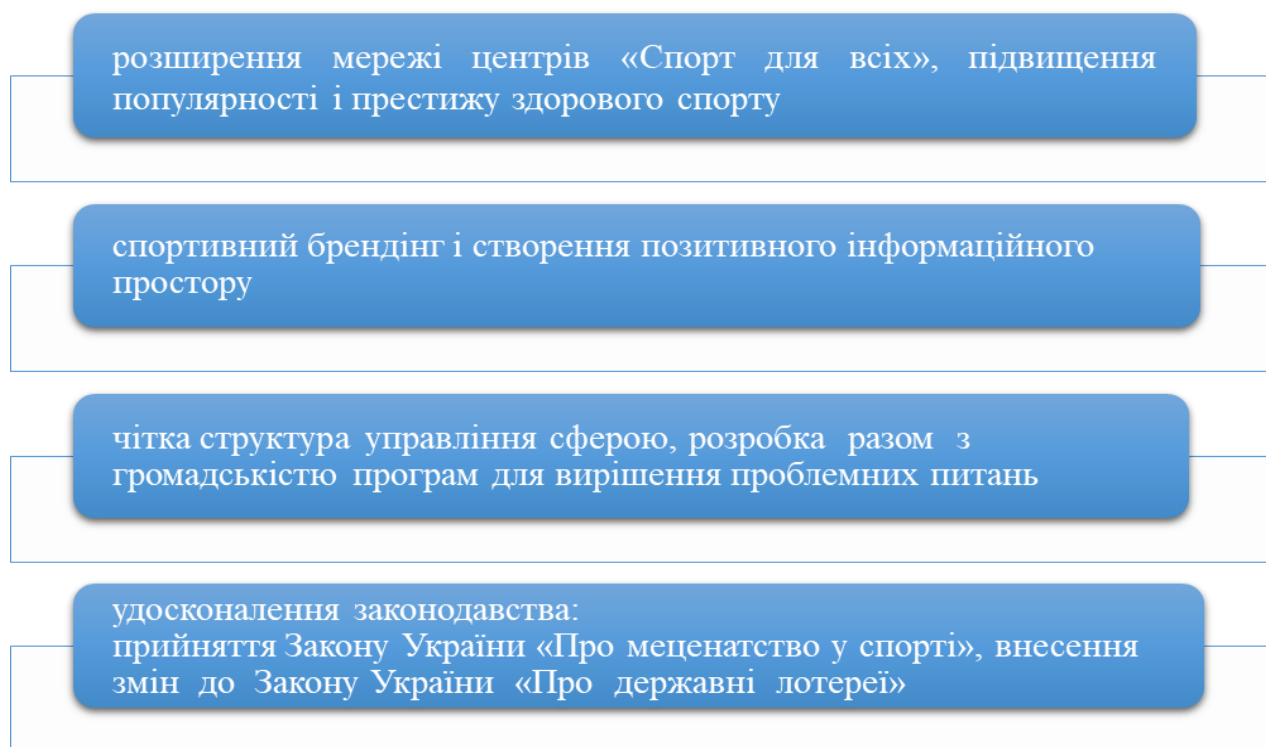

Рис. 3.7 - Шляхи вирішення проблемних питань сфери фізкультури і спорту регіону

Одним із завдань є координація діяльності і контроль за виконанням структурними підрозділами райдержадміністрацій, місцевими виконавчими органами, рад територіальних громад законодавства України з питань реалізації держполітики з питань спорту та фізкультури. Враховуючи створення системи управлінських органів, особливо новостворених територіальних громад, виникає актуальне питання побудови відповідної структури управління. Також, актуальним є завдання зберегти структуру управління у сфері спорту та фізкультури, що необхідно для того, щоб не втратити координацію роботи.

Ще одним важливим моментом в умовах децентралізації є збереження працюючої мережі закладів і дитячих спортивних шкіл, втрата яких унеможлиблює підготовку і виховання спортивного резерву. Проблемними є соціальна незахищеність і уразливість спортсменів та тренерів області, що може виражатись відсутністю мотивації у прагненні до найвищих спортивних досягнень. Завданням органів місцевої влади територіальних громад у цьому напрямку є підтримка і заохочення у форматі стипендій та/або винагород за досягнуті результати, як це відбувається на регіональному рівні.

Особливої уваги потребує популяризація здорового способу життя і покращення престижності спорту. З метою наближення до створення умов для занять спортом всіх верств населення незалежно від часу та регіону проживання на теперішній час формується соціальний проект «Активні парки – локації здорової України», що запроваджується Указом Президента України від 17 грудня 2020 року № 574.

Як представлено на рисунку 3.8, наповнення активних парків буде найпростішим, щоб кожен мешканець нашої країни, незалежно від території проживання, мав вільний доступ у будь-який час до можливості займатись спортивними заняттями.

Рисунок 3.8 - Наповнення активних парків

Реалізація проведення заходів в рамках даного соціального проекту доручена обласним державним адміністраціям за участю органів місцевої влади за підтримки місцевих центрів «Спорт для всіх» та спортивної громадськості територіальних громад. Разом з цим, такі місцеві центри «Спорт для всіх» створені і працюють тільки у 17 громадах. Нагальним завданням є розширити їх мережу, особливо із формуванням відповідних структур у нових громадах. Місцеві центри «Спорт для всіх» дедалі більше ставатимуть більш відповідальними та набуватимуть нових завдань і функцій з розвитку спорту та фізкультури, а у деяких випадках стануть єдиним спортивним закладом, що працює у територіальній громаді.

Для покращення умов до залучення додаткових коштів на потреби сфери спорту та фізкультури запропонований проект Закону України «Про меценатство у фізичній культурі і спорті». 14 липня 2020 року Парламентом прийнято цей законопроект у першому читанні, але так і не був прийнятий. Він визначає ключові соціальні, економічні і правові основи меценатства у спорті, здійснює регулювання правового поля відносин у суспільстві, які спрямовані на створення сприятливих умов для спортивного меценатства. За цим Законом меценатство у спорті та фізичній культурі (надалі - меценатство у спорті) - це допомога фізичних та юридичних осіб добровільного характеру

у майновому, фінансовому та інших напрямках. Згідно цього документу меценати зможуть вести свою діяльність керуючись одним або декількома видами меценатської діяльності, зазначених на рисунку 3.9.

При цьому меценати фактично здійснюватимуть фінансування тих цілей та завдань, реалізація яких мала би забезпечуватись за рахунок державних та місцевих бюджетних коштів у сфері спорту та фізкультури. Це пов'язано з тим, що доходів вказаних бюджетів постійно бракує для покриття витрат в повному обсязі і відповідності потребам сфери спорту та фізкультури.

Рисунок 3.9 - Види меценатської діяльності

Також, одним з засобів фінансової підтримки розвитку фізкультури та спорту в сучасних реаліях, може бути внесення змін до Закону України «Про державні лотереї в Україні» для надання певних повноважень органам місцевої влади організувати місцеві спортивні лотереї, прибутки від яких будуть направлені у фізкультуру і спорт на місцях.

Крім цього, на сьогоднішній день місцевим органам влади приходить ся вигадувати механізми залучення громадських організацій

спортивного напрямленості до активної співпраці в сфері спорту та фізкультури. Таким чином, вони, за підтримки влади, можуть ефективно співпрацювати зі інвесторами і спонсорами, а також, залучати додаткове фінансування з українських та міжнародних фондів грантів та проводити спортивну волонтерську діяльність, яка корисна для громади.

Наближення до таких результатів стане більш реальним за допомоги розробки разом з інститутами громадянського суспільства, представниками бізнесу кіл спільних програм для опрацювання конкретних завдань на території однієї чи декількох територіальних громад. Органи місцевої влади будуть мати можливість розвивати фізкультуру та спорт шляхом прямого залучення громадян до реалізації проектів розвитку.

У сучасних умовах однією з ідей акумулювання ресурсів для розвитку спорту та фізкультури на рівні місцевого самоврядування є розробка та впровадження бренд-стратегії. На рівні місцевої влади можливо навіть створювати свій бренд території через призму спорту.

Спортивний брендинг це формування у суспільстві спортивної культури. Основні задачі спортивного брендингу наведені на рисунку 3.10.

Рисунок 3.10 - Спортивний брендинг

Серед задач, які можливо вирішити за допомогою цього інструменту, такі: підвищення зацікавленості та інтересу до ведення здорового способу життя; ознайомлення жителів з існуючими напрямками спортивних занять (професійними і аматорськими); підтримка цікавості до масових спортивних заходів; зміцнення позитивного іміджу громади через проведення великомасштабних масових заходів.

Все більш актуальними стають питання створення позитивного інформаційного простору, постійного залучення засобів масової інформації до інформаційної інтеграції щодо переваг ведення здорового способу життя, активного висвітлення спортивних заходів на місцевому рівні. Ця координація можлива за допомогою соціальних мереж, ефективної комунікації на сторінках із представниками громадських об'єднань.

Дієвим шагом до сприятливої ситуації у сфері спорту та фізкультури є прийняття відповідних програм, які охоплюватимуть комплекс заходів і проектів щодо діяльності органів виконавчої влади на місцях, органів місцевого самоврядування. Оптимальний варіант для подальшого розвитку передбачає об'єднання зусиль органів влади всіх рівнів для забезпечення позитивних зрушень у сфері фізкультури і спорту для того, щоб наблизитись до європейського формату стандартів і цінностей.

Отже, сфера спорту і фізкультури в Донецькій області є достатньо потужною, має багаті спортивні традиції, є однією з пріоритетних для регіону і на теперішній час знаходиться на шляху активного розвитку. Разом з цим, спостерігається низка проблемних питань, що здебільшого мають загальнодержавних характер. В таких умовах важливий пошук дієвих підходів до їх вирішення та їх застосування на практиці. Так, з огляду на вищевикладене, у роботі представлено деякі напрямки і варіанти, що було б можливо використовувати у практичній діяльності.

ВИСНОВКИ

Система місцевого самоврядування життєво важлива і достатньо широкопрофільна, охоплює майже усі сфери діяльності життя суспільства. Задоволення потреб та інтересів населення залежить від управління на місцях і для цього потрібні місцеві фінанси тобто формується відповідний бюджет.

На законодавчому рівні сформовано підґрунтя для вирішення питання бюджетної незалежності, що перекликається з основним завданням реформування місцевого самоврядування. Водночас сьогодні із запровадженням напрацьованого повністю подолати соціально-економічні труднощі поки ще не вдається.

Реформа децентралізації дозволила збільшити частину доходів місцевих бюджетів, але одночасно розширила коло необхідних витрат, обумовлених життям територіальних громад. Напрямки видатків місцевих бюджетів характерно відображають їх соціальну спрямованість. Це обумовлюється виконанням місцевими органами влади суспільних функцій таких, як освітня діяльність, охорона здоров'я, культурне життя, фізкультурно-спортивні, соціальні послуги, направлених на підвищення життєвого рівня населення.

Спорт та фізкультура тісно взаємопов'язана з іншими сферами суспільного життя країни. Проаналізувавши структуру органів влади в контексті державного регулювання питань, можливо справедливо стверджувати, що органи управління і контролю у сфері спорту та фізкультури мають розгорнуту систему від найвищого до найнижчого рівнів. Ця система націлена функціонувати як єдиний взаємопов'язаний механізм з іншими сферами суспільного життя країни.

Проаналізувавши діяльність з розвитку сфери спорту і фізкультури на Донеччині, можливо зазначити, що напрацьований практичний управлінський досвід у цій сфері з урахуванням існуючих складностей і особливостей. Ефективній роботі сприяє наявність дієвої системи роботи органів управління спортом і фізкультурою. Це актуально під час побудови структури виконавчих

органів новостворених територіальних громад, що відбувається на теперішній час.

Все більш переконливими стають показники, що яскраво демонструють зростання спроможності органів місцевої влади, насамперед територіальних громад, які стали ефективно використовувати можливості, які були надані реформою. Разом з цим, спостерігається значне розшарування у ресурсному забезпеченні громад. Обсяги капітальних видатків відображають спроможність громад забезпечувати свій соціально-економічний розвиток. У цьому більшість громад відчуває гострий дефіцит необхідних коштів.

Запорукою успішного процвітання громади є запровадження і реалізація проектів розвитку відповідної території. Вони мають стати складовими частинами бюджету розвитку територіальної громади. Проекти розвитку територіальних громад можуть мати як економічний ефект, так і соціальну чи гуманітарну направленість. Розуміючи необхідність створення умов для проведення активного дозвілля і здорового способу життя для жителів територіальних громад до цієї категорії можливо віднести проекти розвитку доступної спортивної інфраструктури. Позитивним і практичним прикладом проектів розвитку соціального блоку є проекти облаштування спортивних майданчиків для жителів будь-якої територіальної громади.

Як і іншим сферам суспільного життя, у сфері спорту і фізкультури регіону є низка проблемних питань, серед них такі: відсутність мотивації, невідповідність ресурсного забезпечення, наявність об'єктів, що не працюють, низький рівень послуг, ігнорування сучасних технологій, несприятливі умови для залучення коштів інших джерел.

В цілому, зазначена сфера виглядає достатньо потужною, має багаті спортивні традиції, є однією з пріоритетних для регіону і на теперішній час знаходиться на шляху активного розвитку. На теперішній час важливо збереження існуючої і розширення мережі закладів, підвищення популярності спорту як активного відпочинку, створюючи для цього сучасну спортивну

інфраструктуру, удосконалення законодавства, яке сприятиме залученню меценатської і спонсорської допомоги.

Загалом, одним з ключових результатів реформування є те, що громади і регіони отримують самостійність у виборі стратегічних пріоритетів свого розвитку та взаємодії із зовнішнім світом. Враховуючи це, держава зобов'язується певною мірою підтримувати їх розвиток створюючи для цього сприятливі умови. Ефективне проведення процесів децентралізації дозволить значно скоротити соціальну відстань і різницю між містом та селом, сформувати дієздатні і спроможні територіальні громади ефективно використовуючи свій внутрішній потенціал територій.

Основні положення цієї роботи доповідались на Всеукраїнській науковій конференції, присвяченій 100-річчю ДонНТУ «Актуальні проблеми сучасної економіки та підприємництва» 24 березня 2021 року в м. Покровськ.

Список використаних джерел

1. Баштанник В. Інноваційні механізми державного управління регіональним розвитком/В. Баштанник//Державне управління та місцеве самоврядування. – 2012. – Вип. 4 (15). – С. 87–94.
2. Батанов О. В. Муніципальне право України : підручник / відп. ред. М. О. Баймуратов. – Х. : «Одиссей», 2008. – 528 с.
3. Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії : монографія / В. І. Борденюк. – К. : Парлам. вид-во, 2007. – 576 с.
4. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI в редакції від 07.12.2017 № 2246-VIII, [Електронний ресурс] /Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/>
5. Василик О. Д. Бюджетна система України: підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с.
6. Васильєва Н. Роль місцевих податків і зборів у забезпеченні фінансової незалежності органів місцевого самоврядування / Н. Васильєва // Управління сучасним містом. – 2004. – № 10 –12. – С. 306 – 310.
7. Демченко Т. М. Роль місцевих бюджетів у розвитку регіонів / Т. М. Демченко, В. В. Калусенко // Регіональна економіка. – 2005. – № 4. – С. 93 – 98.
8. Деркач М.І. Фіскальна децентралізація як фактор забезпечення сталого розвитку України / М.І. Деркач // Фінанси України. – 2011. - № 2. – С. 56 – 63.
9. Децентралізація в Україні – [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/>.
10. Європейська Хартія про місцеве самоврядування. – Страсбург: Рада Європи, відділ вид. і док., 1990. – 10 с.
11. Грищенко І.М. Зарубіжний досвід регулювання соціально-економічного розвитку регіонів / І. М. Грищенко // Актуальні питання публічного управління та адміністрування в контексті реалізації адміністративної реформи : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Умань, черв. 2018 р.). – Умань, Уманський національний університет садівництва, 2018. – С. 54. Режим доступу: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/5_2018/5.pdf.
12. Конституція України: затверджена 28.06.96 № 254/96 – ВР / Верховна Рада України // Відомості ВРУ. – 1996. - №30. – Ст.141.

13. Концепція реформування місцевих бюджетів: розпорядження Кабінету міністрів України від 23 травня 2007. № 308 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www/minfin.gov.ua/control/uk/publish/](http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/)
14. Кудряшов В. П. Поняття бюджетної системи та її децентралізації / В. П. Кудряшов, Б. П. Сіленков // Фінанси України. – 2006. – № 8. – С. 25 – 32.
15. Лук'яненко І. Г. Трансформація джерел доходів місцевих бюджетів в Україні / І. Г. Лук'яненко // Фінанси України. – 2004. – № 12. – С. 31 – 39.
16. Луніна І.О. Формування місцевих бюджетів на основі принципу еквівалентності: шлях до ефективної бюджетної системи України / І.О. Луніна // Фінанси України. – 2010. - № 9. – С. 3 – 13.
17. Мамонова В. В. Система місцевого самоврядування / В. В. Мамонова // Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 5. – 2011. – С. 342–344.
18. Мадьярова А. В. Принципи і критерії визначення державних повноважень, які можуть передаватися органам місцевого самоврядування / А. В. Мадьярова. – М., 2006.
19. Місцеві фінанси: підручник / О.Р. Квасовський, А.В. Лучка, Б.С. Малиняк [та інші] / за ред. О.П. Кириленко. – К.: Знання, 2006. – 677с.
20. Міхєєнко Т. В. Формування доходів місцевих бюджетів: теоретичні та практичні аспекти / Т. В. Міхєєнко // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №12. – С. 39 – 44.
21. Мних М. В. Роль та значення місцевих фінансів у розвитку місцевого самоврядування / М. В. Мних // Економіка. Фінанси. Право. – 2004. – № 2. – С. 15 – 17.
22. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України – [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/>.
23. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України – [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.
24. Науково-практичний коментар до Бюджетного кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ereading.org.ua/bookreader.php/1002290/Byudzhetniy_Kodeks_Ukraini.html
25. Про державну підтримку розвитку місцевого самоврядування в Україні: Указ Президента України від 30.08.2001 №749/2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www/minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=51850&cat_id=35495](http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=51850&cat_id=35495)

26. Про затвердження державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року: постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 року № 1001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www/minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=85902&cat_id=51705](http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=85902&cat_id=51705)

27. Про затвердження Порядку здійснення запозичень до місцевих бюджетів (зі змінами та доповненнями): постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2003 № 207 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www/minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=85928&cat_id=51705](http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=85928&cat_id=51705).

28. Про місцеве самоврядування в Україні, Закон України від 21.05.1997 №280/97-ВР в редакції від 02.10.2018 № 2581-VIII. [Електронний ресурс] /Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/>

29. Про стимулювання розвитку регіонів: закон України від 8 вересня 2005 року № 2850 – IV / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2850-15>

30. Про засади державної регіональної політики, Закон України від 05 лютого 2015 року № 156-VIII. – [Електронний ресурс] /Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19/>

31. Про добровільне об'єднання територіальних громад, Закон України від 05 лютого 2015 року № 157-VIII [Електронний ресурс] /Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19/>

32. Про співробітництво територіальних громад, Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII [Електронний ресурс] /Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18/>

33. Про фізичну культуру і спорт, Закон України (зі змінами в редакції від 17 вересня 2020 року № [Електронний ресурс] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>

34. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року, постанова Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2020 року № 1371 [Електронний ресурс] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF#Text>

35. Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року, постанова Кабінету Міністрів України від 04 листопада 2020 року № 1089 [Електронний ресурс] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text>

36. Про затвердження Положення про Міністерство молоді та спорту України, постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 220, зі

змінами від 24.03.2021 № 240, [Електронний ресурс]
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2014-%D0%BF#Text>

37. Про затвердження Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність - здоровий спосіб життя – здорова нація», Указ Президента України від 09 лютого 2016 року № 42 [Електронний ресурс]
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016#Text>

38. Про започаткування Соціального проекту «Активні парки – локації здорової України», Указ Президента України від 17 грудня 2020 року № 574 [Електронний ресурс] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/574/2020#Text>

39. Про затвердження Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року та Плану заходів з реалізації у 2021 – 2023 роках, розпорядження голови облдержадміністрації, керівника обласної військово - цивільної адміністрації від 17 лютого 2020 року № 147/5-20 [Електронний ресурс] <https://dn.gov.ua/ua/projects/strategiya-rozvitku-doneckoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku>

40. Регіональна цільова програма розвитку фізичної культури і спорту в Донецькій області на 2017-2021 роки, розпорядження голови облдержадміністрації, керівника обласної військово - цивільної адміністрації від 26 грудня 2016 року № 1181 (в оновленій редакції від 28.11.2019 № 1311/5-19) [Електронний ресурс] <https://sportdonoda.gov.ua/programi-i-proekti/regionalna-tsilova-programa-rozvitku-fizichno-kulturi-i-sportu-v-donetskiy-oblasti-na-2017-2021-roki/>

41. Про затвердження Положення про управління фізичної культури та спорту Донецької облдержадміністрації, розпорядження голови облдержадміністрації, керівника обласної військово - цивільної адміністрації від 25 лютого 2019 № 187/5-19 (в оновленій редакції від 09 грудня 2020 року № 1337/5-20) [Електронний ресурс] <https://sportdonoda.gov.ua/normativna-baza/zagalni-dokumenti/>

42. Про концепцію державної регіональної політики, Указ Президента України від 25 травня 2001 року № 341 [Електронний ресурс] /Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341/2001/>

43. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, постанова Кабінету Міністрів України від 06 серпня 2014 р. № 385 (в редакції від 20.12.2017 № 1089). – [Електронний ресурс] /Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF/>

44. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021—2027 роки; постанова Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 р. № 695). – [Електронний ресурс] /Офіційний сайт Верховної Ради України. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-20212027-t50820>

45. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад; постанова Кабінету Міністрів України від 08 квітня 2015 року № 214 (в редакції від 30.08.2017 № 662). [Електронний ресурс] /Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF>.

46. Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2021-2023 роки; постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2020 року № 671. – [Електронний ресурс] /Офіційний сайт Верховної Ради України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2020-%D0%BF#Text>.

47. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI в редакції від 06.09.2018 № 2530-VIII. [Електронний ресурс] /Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/>

48. Регіональне управління : підручник / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В.М. Вакуленка, М. К. Орлатого. – К. : НАДУ, 2014. – 512 с.

ДОДАТОК А. Сертифікат конференції «Актуальні проблеми сучасної економіки та підприємництва»

ДОДАТОК Б. Перелік зауважень щодо оформлення кваліфікаційної роботи

Означення документа	Документ	Умовна відмітка	Зміст зауваження